

Analiza sudske prakse u postupcima pred hrvatskim sudovima pokrenutima zbog diskriminacije

DIJANA KESONJA / TENA ŠIMONVIĆ EINWALTER

Analiza sudske prakse u postupcima pred hrvatskim sudovima pokrenutima zbog diskriminacije

IZDAVAČ

Centar za mirovne studije

AUTORICE

Dijana Kesonja
Tena Šimonović Einwalter

LEKTORICA

Teodora Matej

UREDNIKA

Nikolina Patalen

DIZAJN

kuna zlatica

TISAK

ACT Printlab d.o.o.

NAKLADA

200 primjeraka

ISBN 978-953-7729-51-6

This project is funded
by the Rights,
Equality & Citizenship
Programme of the
European Union

This project is funded by the Rights, Equality & Citizenship Programme of the European Union.

VLADA REPUBLIKE HRVATSKE
Ured za udruge

Ovaj projekt sufinancira Ured za udruge Vlade Republike Hrvatske.

Ovaj materijal nastao je uz financijsku podršku Europske unije, u okviru projekta “Mjerenje (ne)jednakosti u Hrvatskoj”, koji se provodi u sklopu programa Glavne uprave za pravosuđe i potrošače, programa o pravima, jednakosti i građanstvu 2014–2020. Za sadržaj je isključivo odgovoran Centar za mirovne studije i ne može se smatrati službenim stavom Europske unije niti Ureda za udruge Vlade Republike Hrvatske.

Zagreb, prosinac 2017.

Sadržaj

- 1 UVOD, 5**
- 2 GRAĐANSKI POSTUPCI VEZANI UZ DISKRIMINACIJU, 9**
  - 2.1 Uvodna razmatranja, 9
  - 2.2 Brojčani pokazatelji, 12
  - 2.3 Osnovne značajke, 15
  - 2.4 Izazovi u primjeni antidiskriminacijskog zakonodavstva, 18
  - 2.5 Neka posebna pitanja, 22
    - 2.5.1 Visina naknade štete zbog diskriminacije, 22
    - 2.5.2 Postupci po udružnim antidiskriminacijskim tužbama, 24
    - 2.5.3 Sudjelovanje trećih – umješači, 29
- 3 PREKRŠAJNI POSTUPCI VEZANI UZ DISKRIMINACIJU, 33**
  - 3.1 Vrste prekršaja i statistički podatci, 33
  - 3.2 Neka posebna pitanja, 36
    - 3.2.1 Uočene pravilnosti konteksta počinjenja prekršaja te njihova povezanost s društvenim i političkim zbivanjima, 36
    - 3.2.2 Poseban primjer: uznemiravanje policijskih službenika temeljem društvenog položaja, 38
    - 3.2.3 Učinkovitost sankcija u prekršajnim postupcima, 40
- 4 KAZNENI POSTUPCI VEZANI UZ DISKRIMINACIJU, 43**
  - 4.1 Razmatrana kaznena djela i brojčani pokazatelji, 43
  - 4.2 Osnovne značajke i kontekst, 47
  - 4.3 Neka posebna pitanja, 49
    - 4.3.1 Sankcije za počinitelje kaznenih djela, 49
- 5 UPRAVOSUDSKI PREDMETI VEZANI UZ DISKRIMINACIJU, 53**
- 6 ZAKLJUČNA RAZMATRANJA, 57**
  - POPIS KORIŠTENIH IZVORA, 65**
  - PRILOG — STATISTIČKI PODATCI O SUDSKIM POSTUPCIMA KOJE PRIKUPLJA MINISTARSTVO PRAVOSUĐA, 67**
  - O AUTORICAMA, 75**

1 Uvod

Uskoro se navršava 10 godina od donošenja Zakona o suzbijanju diskriminacije (Narodne novine br. 85/08, 112/12, dalje u tekstu ZSD), kojim je učinjen ogroman iskorak u pravnom reguliranju borbe protiv diskriminacije u Republici Hrvatskoj. No, iako donošenje zakona jest važan korak, tek je njegov život u praksi, odnosno primjena na hrvatskim sudovima, pravi pokazatelj njegova značaja i učinka. Ispitati koliko je konkretni Zakon zaživio u praksi i na koji način, jedan je od ciljeva analize koja se nalazi pred vama.

Ova je analiza izrađena u okviru projekta “Mind the gap: Mjerenje (ne)jednakosti u Hrvatskoj”¹, usmjerenog na propitivanje stvarnog stanja suzbijanja diskriminacije u Hrvatskoj. Zbog toga je, uz edukativne i informativne aktivnosti, uključivao i provedbu triju istraživanja te predvidio izradu prve sveobuhvatnije analize sudske prakse na području antidiskriminacije u Hrvatskoj. Na tom tragu ova analiza, iako u velikoj mjeri usmjerena na provedbu ZSD-a, ne obuhvaća samo sudske odluke utemeljene na odredbama ovog, već i drugih zakona. Tako uključuje i odluke donesene temeljem zakona koji zabranjuju diskriminaciju u pojedinim područjima života, kao i onih koji su usmjereni na suzbijanje diskriminacije po pojedinim osnovama te naposljetku, onih koji reguliraju slučajeve diskriminacije koji ostvaruju obilježja kaznenog djela. Naime, sve ove odredbe, zajedno sa ZSD-om kao krovnim zakonom, čine novo i dinamično, ponekad i zahtjevno pa čak i kontroverzno – hrvatsko antidiskriminacijsko pravo.

Širi cilj izrade analize je ispitati na koji se način antidiskriminacijsko pravo primjenjuje u praksi, uključujući i interakciju različitih propisa, pri čemu nije bila intencija kritizirati niti jednu stranu sudskih postupaka. Pri tome je posebna pažnja posvećena usporedbi načina korištenja istih ili sličnih instituta i koncepata antidiskriminacijskog prava u različitim vrstama postupaka. Ovakav prikaz je zasigurno koristan jer stjecanje komparativne perspektive zahtjeva iščitavanje velikog broja presuda izvan konkretnog područja kojim se netko uobičajeno bavi.

1 Projekt se provodio tijekom 2016. i 2017. godine u partnerstvu između Centra za mirovne studije, Srpskog narodnog vijeća, Ureda za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade RH, Pravosudne akademije, Ureda pučke pravobraniteljice te austrijskog Instituta za ljudska prava Ludwig Boltzmann. Financiran je od strane Europske unije, Glavne uprave za pravosuđe i potrošače, u okviru programa Programa o pravima, jednakosti i građanstvu 2014–2020.

Analiza je pisana za pravnike i to pravnike praktičare, što uključuje suce koji sude u različitim vrstama antidiskriminacijskih postupaka, ali i one praktičare koji pokreću ove postupke, dakle odvjetnike, policijske službenike i državne odvjetnike. Također će, vjerujemo, biti zanimljiva nevladinim organizacijama i sindikatima te pravobraniteljskim institucijama, kao i pojedincima koji su zainteresirani za primjenu antidiskriminacijskog prava na hrvatskim sudovima. Poseban cilj analize je učiniti sudsku praksu dostupnom upravo zainteresiranim dionicima i široj javnosti budući da im, izuzev javno objavljene prakse Vrhovnog suda, ona inače nije dostupna.

Izvori na kojima se analiza temelji su statistički podaci Ministarstva pravosuđa te konkretne sudske odluke. Naime, temeljem ZSD-a sva su pravosudna tijela dužna voditi evidencije o sudskim predmetima vezanim uz diskriminaciju i osnovama diskriminacije po kojima se ti postupci vode te ih dostavljati Ministarstvu pravosuđa, a ono je kao i posebni pravobranitelji, dužno pučkoj pravobraniteljici, kao središnjem tijelu za suzbijanje diskriminacije, dostaviti evidencije i statističke podatke o diskriminacijskim predmetima. No, ovi podaci su dani u obliku statistika, odnosno pružaju samo jedan i to ograničen vid informacija o sudskim postupcima te je stoga uz njih, zaključke važno donositi temeljem analize konkretnih sudskih odluka.

Institucija pučke pravobraniteljice već više godina prikuplja sudske odluke od sudova. Međutim, za razliku od statističkih podataka čije slanje je zakonska obveza, isto nije slučaj sa sudskim odlukama, pa stoga institucija ipak ne raspolaže sa svim odlukama koje donose sudovi, već samo onima koje joj dostave. Prikupljene se odluke analiziraju i zaključci objavljuju u Izvješću koje pučka pravobraniteljica svake godine podnosi Hrvatskom saboru, no ta je analiza svaki put ograničena na prikaz stanja samo u protekloj godini.²

2 U vezi postojećih analiza navodimo kako su do sada izrađene i dvije analize sudske prakse, objavljivane u sklopu izvješća pravobraniteljice za ravnopravnost spolova, s fokusom prvenstveno na ravnopravnost spolova. Koliko je autoricama poznato, objavljena je i nekolicina znanstvenih radova koji analiziraju neke segmente sudske prakse, no ovo je prva analiza koja obuhvaća građanske, kaznene, prekršajne i upravnosudske odluke te sve diskriminacijske osnove iz ZSD-a i sva područja života. Ujedno napominjemo da se ova analiza ipak ne fokusira na zločine iz mržnje, niti na postupke koji se vode zbog nasilja nad ženama kao rodno uvjetovanog nasilja, uključujući one koji se odnose na nasilje u obitelji, zbog specifičnosti ove materije. Istovremeno, sudske odluke o nasilju nad ženama predmet su analize koju radi institucija pravobraniteljice za ravnopravnost spolova u okviru projekta "Izgradnja učinkovitije zaštite: promjena sustava za borbu protiv nasilja prema ženama", a koji se bavi ulogom pravosuđa, policije i medija u slučajevima nasilja prema ženama.

Za potrebe izrade ove analize pročitano je 420 sudskih odluka sudova različitih vrsta i razina, odnosno sve koje su dostupne Uredu pučke pravobraniteljice. No, zbog ograničenog opsega publikacije te istovremene želje da se sudska praksa prikaže što je više moguće u svojoj sveukupnosti, ovdje se ne analiziraju detaljno pojedine odluke, već se u mnogobrojnim odlukama identificiraju zajedničke niti i sumiraju ključne značajke, ali i izazovi. Svi primjeri slučajeva koji se iznose u svrhu ilustracije općenitijih zaključaka, kao i pojedinačni opisi činjeničnih stanja iz odluka, anonimizirani su u cilju zaštite privatnosti i dostojanstva žrtava. Dodatno, budući da je ova analiza ujedno i pokušaj identifikacije dobre prakse, navode se poslovni brojevi takvih predmeta, kako bi ih praktičari lakše pronašli i mogli se pozivati na njih.

Premda je za prikazivanje sudske prakse bilo moguće odabrati metodu grupiranja odluka temeljem područja života ili diskriminacijskih osnova na koje se odnose, ovdje usvojena podjela učinjena je prema vrstama postupaka. Za svaku od četiri vrste postupka iznose se specifičnosti, dok se u zaključku daje svojevrsna komparacija, uz poneku naznaku što bi još bilo moguće i potrebno učiniti kako bismo postigli učinkovitiju primjenu antidiskriminacijskih jamstava te bolju zaštitu žrtava, ali i prevenciju počinjenja buduće diskriminacije.

Valja napomenuti i kako je pri izradi analize također korišteno iskustvo pravobraniteljske institucije kojoj zbog prirode njezinog postupka, žrtve diskriminacije iznose i informacije o motivima (ne)pokretanja postupaka, očekivanjima, viđenju razloga gubitka sporova, a što im procesni okviri sudskih postupaka ponekad onemogućuju.

Svjesne smo kako su sudski postupci samo jedan segment borbe protiv diskriminacije i to fokusiran na već počinjenu diskriminaciju. Smatramo kako istovremeno valja raditi na prevenciji buduće diskriminacije kroz osvještavanje i edukacije ključnih dionika te učinkovitu provedbu politika, poput Nacionalnog plana za borbu protiv diskriminacije, odnosno smatramo kako je u borbi protiv diskriminacije, uz onu temeljnu ulogu postizanja pravde, važno istaknuti i preventivnu te edukativnu dimenziju sudskog segmenta borbe protiv diskriminacije.

2 Građanski postupci vezani uz diskriminaciju

2.1 UVODNA RAZMATRANJA

Općenito govoreći o građanskim postupcima vezanim uz diskriminaciju, iako su za žrtve oni vjerojatno najkompleksniji, moguće je reći kako ova vrsta postupka diskriminiranim osobama nerijetko omogućava najprimjereniju satisfakciju za pretrpljene događaje. Pri tome utvrđenje prekršajne ili kaznene odgovornosti počinitelja ne predstavlja uvjet za pokretanje građanskog postupka, olakšavajući žrtvama diskriminacije ostvarenje njihovih prava pred sudom³. S druge strane, u slučajevima kada su tuženici prethodno kazneno osuđeni za kazneno djelo vezano uz diskriminaciju, tužitelji su navedenu okolnost uspješno isticali u građanskim postupcima u prilog osnovanosti tužbenog zahtjeva za naknadu nematerijalne štete radi diskriminacije⁴.

Međutim, unatoč određenim procesnim pogodnostima, pred tužiteljima se nalazi čitav niz izazova koji utječu na konačnu odluku suda. Prva dvojba leži već u samoj odluci o pokretanju sudskog postupka, na koju utječu mnogi čimbenici, od financijskih i društvenih do osobnih. U mnogim se situacijama, a najčešće u području rada i zapošljavanja, žrtve diskriminacije nalaze u ovisnom položaju u odnosu na počinitelja, što utječe ne samo na njihov strah od viktimizacije već i na uspješnost dokazivanja (vjerojatnosti) diskriminacije pred sudom. U tom je kontekstu nezanemariv i subjektivan osjećaj tužitelja kako se na sudu suprotstavlja znatno jačem protivniku, odnosno poslodavcu koji je nerijetko financijski i kapacitetno nadmoćniji, što može djelovati odvraćajuće od traženja zaštite prava na sudu. Stoga je razumljivo

- 3 Primjer neuvjetovanja prekršajnog ili kaznenog osuđivanja počinitelja diskriminacije za pokretanje građanskog postupka(i obratno) nalazimo u sljedećem slučaju usvajajuće tužbe radi diskriminacije temeljem nacionalnog podrijetla. Tuženik je pravomoćno oslobođen kaznene odgovornosti za kazneno djelo javnog poticanja na nasilje i mržnju iz čl. 325 Kaznenog zakona, no općinski građanski sud je ocijenio kako to nije odlučna okolnost u parničnom postupku u kojem se traži utvrđenje povrede dostojanstva uzrokovanog diskriminativnim govorom. (Općinski građanski sud u Zagrebu, posl. broj Pn-1726/13, presuda od 5. prosinca 2016. godine)
- 4 Primjer pokretanja postupka radi naknade štete protiv tuženika koji je kazneno osuđen radi djela vezanog uz diskriminaciju nalazimo u slučaju tužitelja koji su bili žrtvama napada zbog netrpeljivosti prema osobama homoseksualne orijentacije, pri čemu su zadobili fizičke ozljede uz verbalne napade riječima: “ubi pederčine, pogledaj se pederčino, gadiš mi se” te “pederu, pederčine, ubi pedere”. Napadači su proglašeni krivim za počinjenje kaznenog djela nasilničkog ponašanja u svezi sa zločinom iz mržnje s osnova spolne orijentacije. Žrtve napada kao tužitelji u građanskom postupku također su ostvarili pravo na naknadu nematerijalne štete povodom opisanog fizičkog i verbalnog napada. (Općinski građanski sud u Zagrebu, predmet posl. broj 63 P-2916/11-20)

i životno da će, primjerice radnik, s velikim oprezom odlučiti o pokretanju sudskog postupka protiv poslodavca.

Nadalje, jednom kada pokrenu sudski postupak, žrtve diskriminacije sreću se s područjem prava koje je relativno novijeg datuma u hrvatskom zakonodavstvu⁵ te je sudska praksa još uvijek u procesu formiranja i ujedinjavanja. Iako zabrana diskriminacije nije novost u našem zakonodavstvu te je prije stupanja na snagu ZSD-a, načelo jednakosti postupanja već bilo utkano u niz pojedinačnih zakona⁶ kao i u Ustav Republike Hrvatske, ZSD je preuzeo ulogu središnjeg zakona kojim se u Republici Hrvatskoj regulira diskriminacija i u kojem području je njegova primjena postala nezostavna. No, zbog nekih specifičnosti uvedenih ZSD-om, adekvatna primjena zakonske regulative nakon pokretanja sudskog postupka, u pojedinim se slučajevima pokazala priličnim izazovom, kako za tužitelja tako i za ostale sudionike postupka. Jedan od izazova zasigurno je dokazivanje vjerojatnosti diskriminacije kako bi se mogla aktivirati primjena instituta prebacivanja tereta dokazivanja na tuženika. Naime, ovdje se otvara nekoliko pitanja: kada se smatra da je diskriminacija dokazana s vjerojatnošću, predstavlja li u nekim situacijama ovaj zahtjev veću obvezu dokazivanja za tužitelja nego što to zahtjeva ZSD te kada su ispunjeni uvjeti prebacivanja tereta dokazivanja na tuženika?

U konačnici, kako u ostalim, tako i u postupcima radi diskriminacije, žrtvama je nerijetko vrlo teško snositi financijski teret zaštite prava pred sudom, što je za neke razlog odustajanja od namjere vođenja postupka. Tužitelji ograničenih financijskih sredstava odlučuju se za sudski postupak uglavnom u slučajevima kada nemaju drugog načina zaštite prava o kojima im ovisi egzistencija. Upravo stoga se znatan broj sudskih postupaka zbog diskriminacije odnosi na radne sporove koji su često pokrenuti nakon što je već došlo do prestanka radnog odnosa ili kada su prava tužitelja već ozbiljno ugrožena, razlog čemu leži (između ostalog) u diskriminaciji.

- 5 Zakon o suzbijanju diskriminacije stupio je na snagu 1. siječnja 2009., a izmjene i dopune Zakona donesene su 2012. godine.
- 6 Među propisima na snazi prije ZSD-a, u kojima su bile sadržane antidiskriminacijske odredbe, ističu se Ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina (Narodne novine br. 155/02, 47/10, 80/10, 93/11), Zakon o ravnopravnosti spolova (Narodne novine br. 82/08), Zakon o istospolnim zajednicama (Narodne novine br. 116/03), Zakon o državnim službenicima (Narodne novine br. 92/05, 142/06, 77/07, 107/07, 27/08), Zakon o radu (Narodne novine br. 38/95, 54/95, 65/95, 17/01, 82/91, 114/03, 142/03, 30/04, 137/04 – pročišćeni tekst i Odluka Ustavnog suda U-I-2766/2003, Narodne novine br. 68/05), Kazneni zakon (Narodne novine br. 110/97, 27/98, 50/00, 129/00, 51/01, 111/03, 190/03, 105/04, 71/06, 110/07, 152/08).

Osim zbog financijskog tereta i straha od viktimizacije, znatan broj žrtava diskriminacije još uvijek se teško odlučuje zaštititi svoja prava sudskim putem također i zbog dugotrajnosti postupaka te neizvjesnosti njihova ishoda. U prilog navedenom govori i nedavno provedeno Istraživanje o stavovima i razini svijesti o diskriminaciji i pojavnim oblicima diskriminacije⁷, iz kojeg je razvidno kako čak 68% ispitanih ne bi poduzelo nikakve korake radi zaštite svojih prava u slučaju diskriminacije i to najčešće zbog uvjerenja kako se time ništa ne bi promijenilo te zbog straha da bi time još više pogoršali svoju situaciju. Na pitanje kome bi se obratili u slučaju da oni ili netko od njihovih bližnjih dožive diskriminaciju, samo 2.8% ispitanih građana navodi sud ili državno odvjetništvo.

U konačnici, ne smije se zanemariti niti okolnost da upravo one skupine građana koje su najviše pogođene diskriminacijom, kao primjerice Romi, najteže ostvaruju svoja prava sudskim putem jer je nerijetko diskriminacija samo jedna od povreda koje trpe te je praćena lošim imovnim stanjem, socijalnom isključenošću i nedovoljnim poznavanjem vlastitih prava i načina njihove zaštite. Tom u prilog govori okolnost da gotovo i nema građanskih postupaka zbog diskriminacije pripadnika romske nacionalne manjine, iako je riječ o populaciji koja je kontinuirano žrtvom diskriminacije u različitim segmentima društvenog života⁸. S druge strane, među prekršajnom sudskom praksom nalazi se znatan broj postupaka pokrenutih zbog uznemiravanja temeljem romske pripadnosti gdje je zadaća pokretanja postupaka na službenoj osobi, a ne na žrtvi prekršaja.

Zbog sveg navedenog moguće je zaključiti kako slučajevi diskriminacije koji su predmetom sudskih postupaka predstavljaju tek manji postotak diskriminacije koja se događa u društvu.

7 Istraživanje je proveo Ured pučke pravobraniteljice krajem 2016. godine, a dostupno je na: <http://ombudsman.hr/attachments/article/1147/Istra%C5%BEivanje%20-%20odiskriminacija%202016.pdf>

8 Izvješće pučke pravobraniteljice o stanju ljudskih prava za 2014., 2015. i 2016. godinu.

2.2 BROJČANI POKAZATELJI

Premda je broj pokrenutih građanskih postupaka zasigurno manji od pojava diskriminacije, u usporedbi s ostalim vrstama sudskih postupaka pokrenutima zbog diskriminacije, oni su učestaliji. Pri tome je najčešće riječ o sudskim postupcima pokrenutima temeljem pojedinačnih tužbi zbog izravne diskriminacije čiji učinci se uglavnom odnose samo na konkretnog tužitelja te su bez šireg društvenog značaja. Za razliku od ranijih godina, od 2014. godine rjeđi su sudski postupci pokrenuti po udružnim antidiskriminacijskim tužbama kao i postupci zbog neizravne diskriminacije. Dodatno demotivirajuće na pokretanje ove vrste postupaka može djelovati i nizak postotak usvajajućih tužbenih zahtjeva, koji se pokazuje kroz dosadašnju sudsku praksu.

Ukoliko se osvrnemo samo na raspoložive statističke podatke iz posljednje tri godine⁹, razvidan je kontinuirano visok broj građanskih postupaka vezanih uz diskriminaciju, ali vrlo mali broj usvajajućih presuda¹⁰. Tako je tijekom 2014. godine vođeno 148 postupaka zbog diskriminacije, od čega ih je 117 preneseno iz prethodne godine, dok je 31 postupak pokrenut tijekom godine. Do kraja godine su riješena svega 22 predmeta, odnosno njih 15%, od čega niti jedna presuda nije bila usvajajuća, u 13 predmeta je tužbeni zahtjev odbijen dok ih je devet riješeno na drugi način.

U 2015. godini statistika riješenih postupaka i usvojenih tužbenih zahtjeva je bila nešto bolja jer je te godine vođeno 219 građanskih postupaka, od čega ih je 126 preneseno iz prethodnog razdoblja, a 93 ih je pokrenuto u 2015. godini. Ukupno 33%, odnosno 73 predmeta riješena su navedene godine, od čega je u sedam predmeta usvojen tužbeni zahtjev, u 16 predmeta je tužbeni zahtjev odbijen, dok je čak 50 predmeta, odnosno njih 68% riješeno na drugi način.

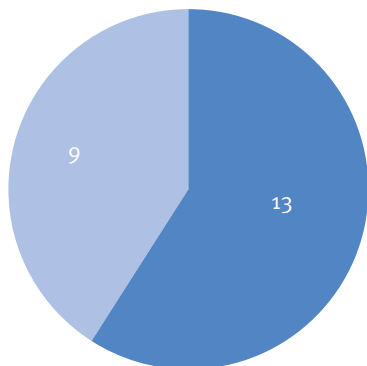
2016. godine je došlo do blagog pada broja građanskih postupaka vezanih uz diskriminaciju, kojih je te godine vođeno ukupno 200, od čega ih je 147 preneseno iz prethodnog razdoblja, a 53 su pokrenuta u toj godini. Svega 22%, odnosno 45 predmeta je pravomoćno riješeno, od kojih je usvojen samo jedan tužbeni zahtjev, u 23 predmeta tužbeni zahtjev je odbijen, dok je 21 riješen na drugi način.

9 U vrijeme pripreme ove publikacije još nisu bili dostupni statistički podatci Ministarstva pravosuđa za 2017. godinu.

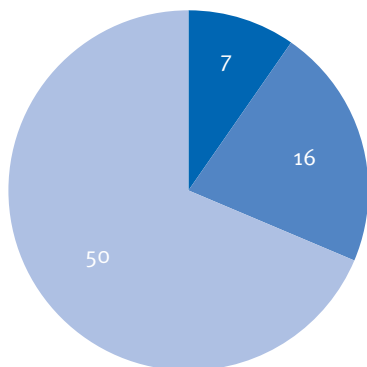
10 Cjelokupni prikaz statističkih podataka o sudskim postupcima kroz godine, počevši od 2009., nalazi se u Prilogu uz ovu analizu.

Osim malog broja usvajajućih tužbenih zahtjeva, zamjetan je broj sudskih postupaka koji su riješeni na drugi način pri čemu iz podataka Ministarstva pravosuđa nije razvidno o kojem načinu rješenja je riječ¹¹. Neovisno o načinu okončanja ovih postupaka, činjenica da je u istima iz objektivnih razloga izostala obrazložena sudska odluka o (ne)osnovanosti tužbenog zahtjeva, djeluje reduktivno na formiranje sudske praskе u području diskriminacije u cijelosti.

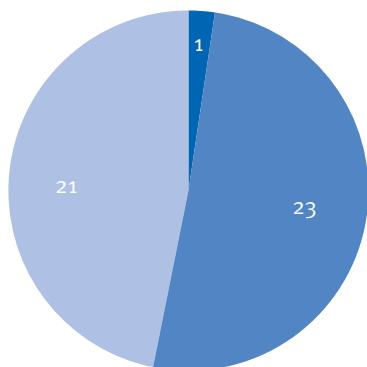
11 Za pretpostaviti je kako je riječ o postupcima gdje je tužbeni zahtjev povučen ili odbačen, postupak je obustavljen ili je spor riješen nagodbom, odnosno mirnim putem.

GRAFIČKI PRIKAZ 1. Načini rješavanja građanskih postupaka u 2014., 2015. i 2016. godini.**2014.**

- usvojen tužbeni zahtjev 0
- odbijen tužbeni zahtjev 13
- riješeno na drugi način 9

2015.

- usvojen tužbeni zahtjev 7
- odbijen tužbeni zahtjev 16
- riješeno na drugi način 50

2016.

- usvojen tužbeni zahtjev 1
- odbijen tužbeni zahtjev 23
- riješeno na drugi način 21

2.3 OSNOVNE ZNAČAJKE

U odnosu na vrstu tužbenih zahtjeva u građanskim postupcima isti su u najvećem broju deklaratorni, to jest zahtjeva se utvrđenje diskriminacije, zatim se zahtjeva zabrana ili otklanjanje diskriminacije te naknada štete. Pri tome se restitutivni tužbeni zahtjevi uglavnom odnose na naknadu nematerijalne štete.

Zahtjevi za objavu presude u medijima postavljeni su u manjem broju predmeta, u slučajevima kada je diskriminacija vršena putem medija odnosno diskriminatorni navodi su bili prenošeni putem medija te su se uglavnom pojavljivali u udružnim tužbama kojima su tužitelji željeli koristiti medije kao instrument podizanja svijesti građana o zabrani i sankcioniranju te budućem preveniranju diskriminatornog postupanja. Pri tome je kod zahtjeva za objavu presude u medijima nužno ispunjenje nekoliko uvjeta: da je diskriminacija vršena putem medija i/ili su mediji izvještavali o konkretnom slučaju diskriminacije, pri čemu objava presude u medijima pridonosi satisfakciji tužitelja za nanesenu potvrdu i ostvaruje preventivnu svrhu te da nije riječ o jedinom postavljenom antidiskriminacijskom zahtjevu tužitelja, odnosno da je postavljen barem još zahtjev za utvrđenje diskriminacije.

Nastavno na sam sadržaj tužbenih zahtjeva, najčešće je isticana diskriminacija temeljem nacionalnog podrijetla, društvenog položaja, članstva u sindikatu, političkog ili drugog uvjerenja, dobi, spola, zdravstvenog stanja te obrazovanja¹².

Pri tome su se tužbeni zahtjevi zbog diskriminacije temeljem pojedinih diskriminacijskih osnova, kao što je to slučaj s političkim ili drugim uvjerenjem, pokazali većim izazovom za tužitelje. Tome svakako doprinosi okolnost da političko uvjerenje

12 Primjerice, ukoliko analiziramo najčešće diskriminacijske osnove kroz posljednje tri godine, vidljivo je kako je 2014. godine vođeno 29 postupaka zbog diskriminacije temeljem društvenog položaja, 20 temeljem zdravstvenog stanja, 19 postupaka zbog diskriminacije temeljem spola, 18 postupaka zbog diskriminacije temeljem obrazovanja, 17 postupaka zbog diskriminacije temeljem članstva u sindikatu dok je na ostale diskriminacijske osnove otpadao manji broj postupaka ili ih nije niti bilo. U 2015. godini vođena su 52 postupka zbog diskriminacije temeljem nacionalnog podrijetla, 41 postupak zbog diskriminacije temeljem društvenog položaja, po 21 postupak zbog diskriminacije temeljem članstva u sindikatu i spola, 18 postupaka zbog političkog ili drugog uvjerenja, 16 zbog diskriminacije temeljem obrazovanja, 11 zbog dobi, dok su ostale diskriminacijske osnove bile zastupljene u manjem broju sudskih postupaka. U 2016. godini vođena su 23 postupka zbog diskriminacije temeljem članstva u sindikatu, 20 postupaka zbog diskriminacije temeljem spola, 18 postupaka zbog diskriminacije temeljem političkog ili drugog uvjerenja, 15 postupaka zbog diskriminacije temeljem obrazovanja, dok je na ostale diskriminacijske osnove otpadao manji broj postupaka ili ih nije bilo.

u diskriminacijskom smislu ne mora biti konzumirano članstvom u političkoj stranci već je dovoljno stavljanje u nejednaki položaj temeljem različitih političkih stavova ili pogrešne predodžbe o postojanju takvih stavova¹³. Osim toga, u pojedinim postupcima se diskriminacija temeljem političkog uvjerenja argumentirala nepripadanjem niti jednoj političkoj opciji ili klanu zbog čega su tužitelji stavljeni u nepovoljniji položaj u odnosu na one koji su bili članovi poželjne opcije ili klana. Međutim, zajedničko im je da su postupci radi diskriminacije temeljem političkog uvjerenja uglavnom završavali negativno po tužitelje jer nisu dokazali postojanje različitih političkih uvjerenja ili njihovu povezanost s (nejednakim) postupanjem.

Nastavno na regulatorno područje primjene, znatan broj postupaka zbog diskriminacije odnosi se na diskriminaciju u području rada i zapošljavanja. Pri tome se osim poduzimanja određenih radnji od strane poslodavca na štetu radnika, kao pokazatelj diskriminatornog postupanja ističe i izostanak dodjeljivanja radnih zadataka tužiteljima, koja povreda radnih prava se dovodi u vezu s određenom diskriminacijskom osnovom.

U postupcima zbog diskriminacije u području rada, tužitelji često dokazuju nezakonitost odluke o otkazu ugovora o radu, navodeći kako je njihov prestanak radnog odnosa posljedica diskriminatornog postupanja poslodavca. Navedena okolnost ukazuje kako se radnici teško odlučuju pokrenuti sudski postupak protiv poslodavca za vrijeme trajanja radnog odnosa te je izglednije da će to učiniti nakon što im je radni odnos prestao ili su im prava narušena do mjere da strah od viktimizacije, odnosno otkazivanja ugovora o radu, više nije odlučujući kriterij. U pojedinim slučajevima dolazi do otkazivanja radnog odnosa nakon što su radnici pokrenuli sudski postupak protiv poslodavca, koja negativna iskustva su vjerojatno doprinijela oprezu radnika prilikom odluke o zaštiti svojih prava sudskim putem.

U slučajevima uznemiravanja od strane ostalih radnih kolega, pokazalo se da tužitelji također trebaju voditi računa o granici odgovornosti poslodavca za postupke

13 Kao primjer u kojemu je diskriminator pogrešno pretpostavio političku pripadnost osobe koju je navodno diskriminirao može poslužiti slučaj tužiteljice koja je navodila kako nije bila članica niti simpatizerka niti jedne političke opcije, ali je nakon imenovanja novog direktora tuženika, postala žrtvom diskriminacije. U postupku je isticala da se nejednako postupanje očitovalo u izostanku radnih zadataka, poziva na sastanke i edukacije zaposlenika, skrivanju poslovnih dokumenata, navođenju da društvo treba mlade ljude te da tužiteljica “nosi hipoteku prošlih vremena”, što se odnosilo na njezino zapošljavanje u vrijeme dok je na vlasti bila druga politička opcija te okolnost da nije član iste političke stranke kao aktualni direktor. Prvostupajskom presudom usvojen je tužbeni zahtjev, ali je presuda ukinuta i predmet je vraćen na ponovno odlučivanje.

radnika jednih prema drugima i s time povezanom ispravnom pasivnom legitimacijom tuženika¹⁴.

Kada promatramo duljinu trajanja postupaka, moguće je uočiti kako unatoč načelu žurnosti, većina sudskih postupaka još uvijek traje preko 12 mjeseci¹⁵, što utječe i na njihovu učinkovitost. Ovo naročito dolazi do izražaja u postupcima pokrenutim po udružnim tužbama koje imaju širi društveni cilj podizanja razine svijesti građana o nezakonitosti diskriminatornog postupanja, a koja poruka se ne prenosi učinkovito kada je velik vremenski odmak od samog događaja do donošenja usvajajuće pravomoćne sudske odluke. S druge strane, u pojedinačnim sudskim postupcima, žrtve diskriminacije su za vrijeme trajanja sudskog postupka izložene opasnostima daljnje viktimizacije, što se u nekim slučajevima može prevenirati žurnošću sudskog postupanja i brzim ostvarenjem sudske zaštite. Naposljetku, ne smije se zanemariti niti okolnost da je dugotrajnost sudskog postupka obično povezana s višim parničnim troškovima, što pojedinim žrtvama predstavlja izniman teret na putu prema zaštiti prava sudskim putem.

- 14 Na primjer, u jednom je postupku pokrenutom zbog diskriminacije temeljem spolne orijentacije tužitelj isticao, između ostaloga, da je žrtva uznemiravanja od strane ostalih zaposlenika zbog njihove pogrešne predodžbe o njemu kao homoseksualcu. Tužbeni zahtjev je odbijen te je u obrazloženju presude navedeno kako poslodavac nije ovlašten nadzirati sve razgovore radnika koji nisu u izravnoj vezi s procesom rada, odnoseći se i na eventualne negativne komentare na račun tužitelja i njegove spolne orijentacije.
- 15 Ukoliko analizirano raspoložive statističke podatke za posljednje tri godine razvidno je kako su 2014. godine, od ukupno 22 pravomoćno riješena predmeta njih četiri trajala kraće, a čak 18 dulje od 12 mjeseci. U 2015. godini od ukupno 73 pravomoćno riješena predmeta, njih četiri su trajala kraće, a čak 69 dulje od 12 mjeseci, a 2016. godine je od 44 pravomoćno riješena predmeta, 10 postupaka trajalo do 12 mjeseci, a 34 dulje od 12 mjeseci.

2.4 IZAZOVI U PRIMJENI ANTIDISKRIMINACIJSKOG ZAKONODAVSTVA

Kao što je naprijed istaknuto, s obzirom da mali broj građanskih postupaka radi diskriminacije završava usvajajućim sudskim odlukama, opravdan je strah tužitelja od neizvjesnosti postupka.

Međutim, odgovornost za takvu “statistiku” jednim dijelom leži upravo na samim tužiteljima. U manjem broju postupaka nije niti došlo do rasprave o meritumu spora obzirom su tužitelju prije pokretanja postupka protiv Republike Hrvatske propustili primijeniti odredbu članka 186.a Zakona o pamičnom postupku, odnosno nisu se prethodno obratili stvarno i mjesno nadležnom državnom odvjetništvu sa zahtjevom za mimim rješenjem spora.

Nadalje, u pojedinim se postupcima pokazalo kako nedovoljno znanje tužitelja o zakonskim pretpostavkama utvrđenja diskriminacije ima za posljedicu odbijanje njihovih tužbenih zahtjeva. Ovo je naročito bio slučaj u ranijoj fazi primjene ZSD-a, kada su tužbeni zahtjevi odbijani zbog razilaženja od definicije diskriminacije kako ju regulira ZSD, izostanka identifikacije diskriminacijske osnove kao razloga nejednakog postupanja ili isticanja diskriminacijskih osnova koje nisu navedene u ZSD-u. Dodatno i kada su diskriminacijske osnove bile istaknute, moglo se uočiti nerazumijevanje njihova značenja. Takav je slučaj bio s osnovom “društveni položaj” čije značenje se iskristaliziralo u sudskoj praksi kroz koju je dano korisno tumačenje na sljedeći način: “društveni položaj određuje vrijednosti, prava, moć i karakteristično ponašanje ljudi, koje uključuje određene norme i ograničenja što se izražava određenim simbolima, pa se tako može govoriti npr. o društvenom položaju razvojačenih hrvatskih branitelja, društvenom položaju umirovljenika, društvenom položaju političara na vlasti,...odnosno pojedinca kao člana određene društvene skupine.”¹⁶

Dakle, riječ je o specifičnoj diskriminacijskoj osnovi koja obuhvaća znatno uži krug žrtava diskriminacije nego što to pretpostavlja većina tužitelja koji se pozivaju na društveni položaj kao motiv nejednakog postupanja, a što u nekim slučajevima može negativno utjecati na ishod sudskog postupka (na primjer ukoliko je pogrešno protumačen društveni položaj jedina istaknuta diskriminacijska osnova).

¹⁶ Općinski radni sud u Zagrebu, posl. broj. Pr-35/10-19, presuda od 10. travnja 2012. godine. Ova je presuda naknadno djelomično preinačena prihvaćanjem žalbe, no to ne utječe na navedeno tumačenje društvenog položaja kao diskriminacijske osnove. Slično tumačenje osnove društveni položaj može se pronaći i u presudi Općinskog radnog suda u Zagrebu, predmet posl. broj Pr-396/12.

Neuvjerljivosti tužbenih zahtjeva ponekad pridonose i izmjene diskriminacijskih osnova u tijeku dokaznog postupka, isticanje više diskriminacijskih osnova bez adekvatnih dokaza, kao i identificiranje diskriminacijske osnove tek u kasnijoj fazi sudskog postupka. U slučajevima promjene pravne osnove temeljem koje se potražuje naknada štete, iako sud nije vezan istaknutom pravnom osnovom, različiti pravni instituti kao osnov naknade štete, najčešće podrazumijevaju različite okolnosti i način dokazivanja, što dovodi u pitanje krajnji uspjeh tužitelja u postupku.

Osim propusta pri identifikaciji diskriminacijskih osnova, u pojedinim je predmetima gotovo potpuno izostalo dokazivanje vjerojatnosti diskriminacije. Iako ZSD zahtjeva od tužitelja dokazivanje (samo) vjerojatnosti, nakon čega se teret dokazivanja prebacuje na tuženika, to ne znači da su tužitelji lišeni obveze predlaganja bilo kakvih dokaza u prilog navoda o diskriminaciji, što ima za posljedicu odbijanje tužbenog zahtjeva.

Nadalje, kroz sudsku se praksu kao izazov pokazala ujednačena primjena pojedinih instituta prilikom ocjene osnovanosti tužbenog zahtjeva utječući na pravnu sigurnost stranaka u antidiskriminacijskim sudskim postupcima. Primjerice, iako za utvrđenje diskriminacije nije nužno postojanje namjere diskriminatora da diskriminira žrtvu, u pojedinim slučajevima je zaključak o izostanku takve namjere istican u prilog neosnovanosti tužbenog zahtjeva. Međutim, uz činjenicu da se diskriminacija nerijetko provodi suptilno (naročito u području rada i zapošljavanja), zbog čega je teže dokazati namjeru tuženika, Vrhovni je sud jasno zauzeo stav da su prilikom utvrđenja diskriminacije bitni učinci određenog postupanja, a ne namjera tuženika da provodi diskriminaciju¹⁷.

Pojedinim tužiteljima je teškoće zadavalo traženje komparatora, iako nije riječ o nužnom uvjetu utvrđenja diskriminacije te su moguće situacije gdje je malo vjerojatno ili nemoguće imati komparatora. Da komparator nije nužan uvjet za utvrđenje diskriminacije potvrdio je i Europski sud pravde u predmetu *Feryn v. Belgija*¹⁸.

17 Vrhovni sud RH, posl. broj GŽ-21/13, presuda od 10.09.2013. godine.

18 C-54/07 *Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding v Firma Feryn nv*, presuda Europskog suda pravde od 10. srpnja 2008. godine u kojoj je sud zaključio kako činjenica da je glavni direktor kompanije putem medija javno objavio diskriminatornu politiku zapošljavanja vjerojatno odvrtila neke od osoba sjevernoafričkog porijekla od pokušaja zapošljavanja u toj kompaniji. Stoga je okolnost da nisu identificirane konkretne osobe koje su takvom politikom diskriminirane ili mogle biti diskriminirane ocijenjena neodlučujućom te je zaključeno da je kompanija *Feryn* počinila izravnu diskriminaciju iako nije bilo konkretne žrtve niti izravnog komparatora.

Jednako tako, u postojećoj sudskoj praksi pokazalo se nekonzistentnim tumačenje pojma “vjerojatnosti diskriminacije” i što on podrazumijeva u dokaznom smislu, odnosno do koje mjere je dovoljno da tužitelj podastre dokaze o diskriminaciji te u kojem trenutku se ima primijeniti načelo prebacivanja tereta dokazivanja na tuženika. Uzimajući u obzir Zakonom regulirane stupnjeve dokazivanja koji leže na strani tužitelja (vjerojatnost) i tuženika (sa sigurnošću) za očekivati je da će na tužiteljima biti manji teret dokazivanja, a što u praksi nije uvijek slučaj te su tužitelji ponekad suočeni s teretom dokazivanja ne jednakog postupanja iznad stupnja vjerojatnosti.

U tom kontekstu se također pokazala izazovnom adekvatna primjena načela prebacivanja tereta dokazivanja reguliranog člankom 20. ZSD-a, temeljem kojega nakon dokazivanja vjerojatnosti, odnosno *prima facie* diskriminacije, teret dokazivanja da iste nije bilo, leži na protivnoj strani koja mora sa sigurnošću dokazati izostanak diskriminatornog postupanja. Iako se u obrazloženjima sudskih odluka često citiraju odredbe spomenutog članka, u nekima ipak izostaje adekvatna primjena ovog načela i njegova stavljanja u kontekst izvedenih dokaza, što utvrđuju i drugostupanjski sudovi u ukidajućim presudama.

Primjena načela prebacivanja tereta dokazivanja pokazala se naročito problematičnom u radnim sporovima koji su inače posebno osjetljivi za tužitelje, ne samo zbog njihova straha od viktimizacije na radnom mjestu, već i straha ostalih radnika koji u postupku sudjeluju kao svjedoci. U navedenim postupcima su tužitelji suočeni s više izazova pri dokazivanju osnovanosti tužbenog zahtjeva. Tako pojedini zaposlenici tuženika, kao svjedoci u sudskom postupku, nerijetko iz straha od ugroze vlastitih radnih prava, gubitka radnog mjesta te drugih oblika viktimizacije od strane poslodavca, ne iskazuju objektivno i vjerodostojno o okolnostima koje terete poslodavca, odnosno minimaliziraju ili čak negiraju njegovo diskriminatorno postupanje prema tužitelju. Međutim, unatoč navedenom, pozitivna je praksa sudova koji su uzeli u obzir okolnost poslovne i financijske ovisnosti radnika – svjedoka diskriminacije, o poslodavcu. Stoga su iskaz takvog svjedoka, koji je u suprotnosti s iskazom tužitelja i eventualno ostalih svjedoka, cijenili u kontekstu položaja radnika i njihovog očekivanog straha od viktimizacije zbog svjedočenja na štetu poslodavca. Pri tome je bilo relevantno je li iskaz tužitelja i eventualno ostalih svjedoka bio ocijenjen životnim, logičnim i vjerodostojnim te u kakvom je odnosu s drugim izvedenim dokazima¹⁹.

19 Primjer opisanog problema pojavio se u postupku u kojem je sud pri ocjeni vjerodostojnosti iskaza svjedoka uzeo u obzir okolnost da je svjedokinja zaposlena na radnom mjestu tajnice direktora tuženika te da je svjedočenjem otklanjala odgovornost za diskriminaciju vršenu od strane njoj neposredno nadređenog direktora. Ovdje je značajno istaknuti i primjer postupka u kojem je svjedok bio zaposlenik tuženika koji je ujedno bio u braku s vlasnicom tuženika (drugo tuženom), što je sud uzeo u obzir prilikom ocjene vjerodostojnosti njegovog iskaza. Naročito s obzirom na to da se iskaz ovog svjedoka razlikovao od iskaza tužiteljica koje

Dodatni teret na strani radnika kao tužitelja, predstavlja autonomija poslodavaca u formiranju poslovne politike i njezino široko tumačenje. Nerijetki su argumenti poslodavca kako je njegovo postupanje prema tužitelju uvjetovano poslovnom politikom, a ne namjerom stavljanja radnika u nejednak položaj. Međutim, u situacijama kada se pod politikom poslovanja podrazumijeva širok spektar radnji, od sistematizacije i promjene radnih mjesta do organizacije procesa rada, rasporeda sjedenja radnika, načina korištenja službenog vozila i telefona, a zbog njihove autonomije se ne ispituju ovi aspekti organizacije poslovanja, tužiteljima su limitirane mogućnosti dokazivanja osnovanosti tužbenih zahtjeva. S obzirom na to da autonomija poslovanja ne isključuje obvezu zakonitog postupanja poslodavca, odnoseći se i na obvezu suzdržavanja od diskriminacije radnika, ispitivanje svrsishodnosti spornih odluka poslodavca nerijetko je potrebno radi utvrđenja njihovih eventualnih diskriminatorskih učinaka na tužitelja ili zaključka kako je riječ o pogrešnoj percepciji radnika da je stavljen u nejednak položaj.

Naposlijetku, nastavno na tuženikovo isticanje prigovora prekluzije zbog nepravovremenog podnošenja tužbe ili njezinog podnošenja bez prethodnog pokretanja postupka zaštite prava pred poslodavcem, sud je takve prigovore ocijenio neosnovanim²⁰. Također je istaknuto kako se u postupcima zbog diskriminacije koju provodi poslodavac, od tužitelja ne očekuje prethodno pokretanje postupka zbog zaštite prava jer nije opravdano smatrati kako će poslodavac prema kojem je usmjerena pritužba ujedno i zaštititi dostojanstvo radnika. Na taj način je žrtvama diskriminacije olakšana mogućnost ostvarenja zaštite njihovih prava pred sudom.

su pokrenule postupak radi diskriminacije temeljem etničke pripadnosti, vršene od strane poslodavca kod kojega su trebale odraditi praksu, ali su tuženici to otklonili. Nakon što su tužiteljice došle u poslovne prostorije prvo tuženika upravo je drugo tužena kazala da nema direktorice te im je dala broj telefona na koji da se sutradan jave. No, u telefonskom pozivu po uputi danoj prethodnog dana, tužiteljicama je rečeno kako više nema upražnjenih mjesta kod prvo tuženika za obavljanje prakse. Zbog prirode i okolnosti spora, dokazni postupak se zasnivao na iskazima svjedoka i stranaka postupaka koji su bili kontradiktorni u pogledu bitnih činjenica.

- 20 Općinski radni sud u Zagrebu u presudi poslovni broj Pr-35/10, od 10. travnja 2012. godine ocijenio je neosnovanim tuženikov prigovor prekluzije navodeći sljedeće: "Sud je odbio prigovor prekluzije podnošenja tužbe, obzirom na činjenicu da tužiteljica zbog povrede prava osobnosti nije vezana prekluzivnim rokovima od 15 dana, već općim zastarnim rokovima od 3 godine, a unutar koje je od nastanka štete prava osobnosti tužiteljica podnijela tužbi." Također, nastavno na tuženikov prigovor prekluzije zbog propusta tužitelja da podnese zahtjev za zaštitu prava sukladno članku 129. Zakona o radu, sud je ocijenio prigovor neosnovanim obrazlažući: "Stoga neosnovano tuženik ističe prigovor prekluzije obzirom da za ovakvu vrstu tužbe (utvrđenje diskriminacije) nisu propisani posebni rokovi niti obveza prethodnog obraćanja radnika poslodavcu". (Općinski radni sud u Zagrebu, posl. broj Pr-396/12-21, presuda od 6. studenog 2012. godine)

2.5 NEKA POSEBNA PITANJA

2.5.1 VISINA NAKNADE ŠTETE ZBOG DISKRIMINACIJE

Zakonom o obveznim odnosima regulirano je pravo na pravičnu novčanu naknadu zbog povrede prava osobnosti, ukoliko težina povrede i okolnosti slučaja to opravdavaju. Cilj naknade štete jest umanjeno štete posljedice odnosno ugroženog ili izgubljenog nematerijalnog dobra, kako bi se oštećeniku pružila satisfakcija zbog nanesene štete. Valja dodati kako pravo EU glede naknade štete u slučajevima diskriminacije zahtjeva učinkovitost, razmjernost te odvratajući učinak, koji kriteriji bi se trebali cijeliti prilikom odmjeravanja visine naknade štete.

Da bi novčana naknada bila pravična, prilikom njezinog odmjeravanja vodi se računa o jačini i trajanju povrede, odnosno jačini fizičkih i duševnih boli te straha, kao i cilju kojem služi naknada te ostvarenju preventivne svrhe kako u odnosu na konkretnog tako i na ostale potencijalne počinitelje štete. Povreda prava osobnosti se može odnositi na niz situacija i to od narušavanja duševnog zdravlja žrtve diskriminacije, što uključuje i razna duševna oboljenja uzrokovana štetnom radnjom, kao i na osjećaje poput poniženja, srama, nezadovoljstva ili ljutnje, koji su također izazvani štetnom radnjom. Stoga obzirom na vrstu konkretne povrede, nije uvijek nužan nalaz liječnika vještaka psihijatrijske struke²¹ što pozitivno utječe na ukupne troškove postupka i njegovo trajanje.

U većini sudskih postupaka zbog diskriminacije tužitelji potražuju naknadu štete upravo zbog povrede prava osobnosti dok rjeđe zbog nastanka materijalne štete,

21 Županijski sud u Varaždinu, posl. broj GŽ-3123/11.2, odluka od 25. listopada 2011. Sud u navedenoj odluci pojašnjava povredu prava osobnosti kao osnov za naknadu štete i način njezinog utvrđenja, ističući: "Duševno zdravlje neke osobe ne sastoji se samo u štetnom radnjom izazvanim duševnim oboljenjima što se utvrđuje sudsko medicinskim vještačenjem u sudskim postupcima, već isto predstavlja povredom izazvanu neugodu, nezadovoljstvo, frustraciju, ljutnju, sram kod te osobe, jer i navedeni osjećaji predstavljaju poremećaj dotadašnjeg duševnog mira određene osobe, zadiranje u zaštićenu sferu prava osobnosti na duševno zdravlje oštećenika. Prema tome iz nespornih činjenica o fizičkom napadu tuženika na tužitelje u kojem su ovi pretrpjeli i tjelesne povrede (...) zbog čega im je pružena i medicinska zaštita, verbalno vrijeđanje i ismijavanje njihove seksualne orijentacije, pa već i sam čin nemogućnosti slobodnog kretanja, bijegom u dućan III tužitelja radi spašavanja od napada, dovoljno je u konkretnom slučaju za ocjenu suda da je tužiteljima povrijeđeno njihovo pravo osobnosti na čast, ugled, dostojanstvo i to zbog nespornog čina diskriminacije po tuženicima pa, zbog navedenog za odgovor na pitanje jesu li tužitelji trpjeli duševne boli radi ovakvih postupaka tuženika prvostupanjskom sudu nije bila potrebna pomoć u vidu nalaza liječnika vještaka psihijatrijske struke".

kao primjerice u slučaju smanjenog iznosa plaće za vrijeme bolovanja uzrokovanog diskriminacijom ili uznemiravanjem na radnom mjestu. Općenito u sudskim postupcima zbog naknade nematerijalne štete, pa tako i u postupcima vezanim uz diskriminaciju, sucima nije jednostavno utvrditi visinu odštete koja bi trebala biti ekvivalent narušenom duševnom miru i zdravlju, što je vrlo individualno i uvjetovano konkretnim okolnostima. Pri tome je u pojedinim slučajevima visina naknade uvjetovana zaključkom o pretjerano intenzivnom i objektivno neopravdanom osjećaju tužitelja glede određenog postupanja. Međutim, s obzirom na to da je cilj naknade štete popraviti ugroženo ili izgubljeno dobro, sa čime se žrtve mogu nositi na različite načine, postavlja se pitanje treba li prilikom odmjeravanja visine odštete uzeti u obzir subjektivan i možda intenzivniji stav žrtve prema činu diskriminacije ili se primarno voditi orijentacijskim kriterijima primjenjivim na većinu žrtava, odnosno na koji način adekvatno kombinirati ova dva kriterija.

Analizom raspoložive sudske prakse uočeno je kako se prilikom odmjeravanja visine naknade štete u diskriminacijskim sudskim postupcima, ista najčešće kreće u rasponu od 20.000,00²² do 30.000,00 kn, iako su tužbeni zahtjevi nerijetko postavljeni na viši iznos. S obzirom na to da su različite okolnosti u kojima je došlo do diskriminacije i različiti stupnjevi povrede prava tužitelja²³, nameće se pitanje primjene individualizirane procjene visine dosuđenih naknada te ostvarenje njihove preventivne svrhe²⁴. Isto pitanje valja postaviti tim više što je upravo visina naknade štete ključna za zadovoljenje ranije spomenute europsko pravne obveze da naknada u slučajevima diskriminacije mora imati odvratajući učinak. No, iznos naknade neimovinske štete je veći tek u rijetkim sudskim odlukama, koje predstavljaju izuzetak, a ne pravilo²⁵.

- 22 Od čega najveći broj dosuđenih iznosa naknade za nematerijalnu štetu iznosi 20.000,00 kn.
- 23 Primjerice povrede prava na fizičko i duševno zdravlje, dostojanstvo, čast, slobodu, privatnost osobnog i obiteljskog života i sl.
- 24 Primjerice, u sudskom postupku zbog naknade štete, koji je pokrenulo dvoje tužitelja protiv dvojice tuženika, sud je utvrdio kako su tuženici verbalno i fizički napali prvo tužitelja zbog njegove romske nacionalne pripadnosti te su mu nanijeli niz fizičkih ozljeda, dok su drugo tužiteljicu napali verbalno i fizički, zbog okolnosti što je bila u društvu prvo tužitelja. Unatoč nizu sljedećih okolnosti: ozbiljnosti nanesenih ozljeda, upornosti tuženika u počinjenju štete, činjenice da su tužitelji u vrijeme napada osjećali životnu ugroženost, da su napadnuti na javnom mjestu, usred bijela dana uz izvikivanje uvreda na račun njihove nacionalne pripadnosti, da su u vrijeme suđenja još uvijek osjećali nelagodu prilikom boravka na javnom mjestu i straha da će ponovno biti napadnuti, tuženicima je nepravomoćnom odlukom naloženo da svakom tužitelju solidarno isplate iznos od 20.000,00 kn. Predmet je u vrijeme pripreme publikacije bio u žalbenom postupku.
- 25 Ovdje valja izdvojiti slučaj tužiteljice koja je u postupku isticala da je na radnom mjestu izložena konstantnom uznemiravanju, zlostavljanju i omalovažavanju od strane kolege radnika na način da je pričao neprimjerene šale, svoja seksualna iskustva, izjavljivao je kako ih zamišlja

Osim toga, u pojedinim postupcima stranke su potencijalno izložene pravnoj nesigurnosti uslijed nedostatnih obrazloženja o razlozima visine dosuđene odštete, paušalnim navođenjem kako je ista bila uvjetovana težinom povrede, okolnostima slučaja te potrebom za prevencijom takvog postupanja u budućnosti, no bez dovođenja ovih kriterija u kontekst činjenica utvrđenih u sudskom postupku. U takvim slučajevima strankama je teško procijeniti na koji način su vrednovane okolnosti njihovog slučaja te utvrditi metodiku izračuna dosuđenog iznosa štete radi povrede prava osobnosti.

2.5.2 POSTUPCI PO UDRUŽNIM ANTIDISKRIMINACIJSKIM TUŽBAMA

Člankom 24. ZSD-a regulirana je udružna tužba radi zaštite od diskriminacije, aktivno legitimirajući “udruge, tijela, ustanove ili druge organizacije koje su osnovane u skladu sa zakonom, a imaju opravdani interes za zaštitu kolektivnih interesa određene skupine ili se u sklopu svoje djelatnosti bave zaštitom prava na jednako postupanje”. Riječ je o dragocjenom sredstvu kolektivne zaštite prava na jednako postupanje ugroženih skupina građana te podizanja svijesti građana o zabrani diskriminatornog postupanja.

Uz mogućnost postizanja šire zaštite, vrijednost udružne antidiskriminacijske tužbe dodatno leži u njezinim potencijalnim pozitivnim učincima za interese pojedinih članova diskriminiranih skupina. Naime, nakon pravomoćnog usvajanja udružne antidiskriminacijske tužbe, ostvareni su uvjeti za pojedinačne tužbe koje mogu podnijeti članovi diskriminirane skupine, pri čemu je dokazni postupak znatno pojednostavljen u njihovu korist. S obzirom da je diskriminacija prethodno dokazana u postupku vođenom po udružnoj tužbi, ista nije predmetom kasnijeg pojedinačnog postupka ukoliko se vodi zbog iste pravne stvari, odnosno temeljem istog činjeničnog supstrata. Stoga je dokazni postupak u potonjim postupcima znatno olakšan i skraćen. Budući da restitutivni tužbeni zahtjev ne može biti predmetom udružnih antidiskriminacijskih tužbi, isti će biti sadržan u pojedinačnim tužbama, pri čemu se odlučuje o postojanju štete na strani tužitelja i njezinoj visini.

pod tušem zajedno, na tužiteljičino pitanje “gdje da stavim dokument?” rekao bi joj “kako bih ga ja tebi stavio...”, pohotno je gledao i odmjeravao i slično, pri čemu poslodavac nije zaštitio njezino dostojanstvo, već se šutnjom priklonio kolegi. Sud je utvrdio postojanje spolnog uznemiravanja od strane djelatnika tuženika prema tužiteljici u vidu verbalnog i neverbalnog neželjenog ponašanja te činjenicu da je direktor prilikom toga bio pasivan, kao i da je takvo ponašanje trajalo određeno vremensko razdoblje te da tužiteljica više ne radi kod tuženika, nakon čega joj je dosudio iznos od 5.000,00 kn kao pravičnu novčanu naknadu zbog povrede prava osobnosti.

Unatoč blagodatni pojedinačnih tužitelja da u pojednostavljenom postupku potražuju naknadu štete za utvrđeno diskriminatorno postupanje, iz raspoložive sudske prakse ne proizlazi da je takva pravna mogućnost i korištena. Međutim, u dosadašnjoj praksi jest korišten instrument kolektivne zaštite diskriminiranih osoba i to najčešće od strane organizacija civilnog društva koje se bave zaštitom ljudskih prava, ponajviše onih koji se bave zaštitom prava LGBTIQ osoba.

Kada ovu vrstu tužbi gledamo kroz kronološki presjek, moguće je vidjeti kako su netom nakon stupanja na snagu ZSD-a, dvije neuspješne udružne antidiskriminacijske tužbe odbačene zbog neuređenih tužbenih zahtjeva, odnosno neispravne pasivne legitimacije tuženika te izostanka identifikacije diskriminacijske osnove, radnji ili nečinjenja koji su doveli do diskriminacije. Uslijed navedenih propusta sud nije ulazio u raspravljanje o meritumu pravne stvari, zbog čega su prvi pokušaji kolektivne zaštite interesa ugroženih skupina građana bili bezuspješni²⁶.

Međutim, već 2010. godine podnesena je udružna tužba zbog diskriminacije temeljem spolne orijentacije koja je ispunjavala procesne pretpostavke za odlučivanje o meritumu spora. Riječ je o tužbi protiv vjeroučiteljice i osnovne škole, u kojoj se isticalo kako su na satu vjeronauka učenici osmog razreda poučavani da je homoseksualnost bolest. Postupak je pokrenula organizacija civilnog društva koja se bavi zaštitom prava seksualnih manjina, a tužbeni zahtjev je odbijen budući da je sud zaključio kako je tužena dokazala da je pratila nastavni plan i program vjeronauka kako je reguliran zakonom te da homoseksualce nije nazivala bolesnima²⁷.

Nadalje, 2011. godine je slijedilo nekoliko novih sudskih postupaka po udružnim tužbama zbog diskriminacije temeljem spolne orijentacije, koje su ponovno pokrenule organizacije civilnog društva koje se bave zaštitom prava LGBTIQ zajednice te ljudskih prava općenito. Riječ je o diskriminaciji koju su počinili javno eksponirani sportski djelatnici putem medija te je tužbenim zahtjevima traženo utvrđenje diskriminacije, njezina buduća zabrana i objava presuda u medijima, kako bi se javnost upoznala ne samo s pojmom diskriminacije, već i zakonskom zabranom diskriminatornog postupanja koje može biti sankcionirano²⁸.

26 Tužbe su podnesene radi nejednakog postupanja u području zaštite kolektivnih interesa privatnih poslodavaca u zdravstvu.

27 Županijski sud u Zagrebu, posl. broj Pnz-9/09, Vrhovni sud Republike Hrvatske, posl. broj GŽ-10/15.

28 Presuda dostupna na: <http://www.zagreb-pride.net/hr/presedan-pred-vrhovni-sudom-republike-hrvatske-zabranjeno-svako-javno-poticanje-diskriminacije-lgbt-osoba/>; <https://www.cms.hr/hr/suzbijanje-diskriminacije/vrhovni-sud-vlatko-markovic-je-kriv-za-diskriminaciju-po-osnovi-spolne-orijentacije>.

Iako su tužitelji argumentirano prešli dokazni prag *prima facie* diskriminacije, tek je Vrhovni sud RH, odlučujući po žalbi, odnosno reviziji tužitelja, ukinuo niže stupajnske presude i usvojio tužbe²⁹. Pri tome je Vrhovni sud u obrazloženjima svojih odluka pojasnio neke od osnovnih načela antidiskriminacijskog prava što je dragocjeni smjerokaz ne samo prvostupanjskim sudovima u konkretnim predmetima već i ostalim sudovima te žrtvama diskriminacije i njihovim zastupnicima u tekućim i budućim antidiskriminacijskim sudskim postupcima.

U jednom od navedenih postupka Vrhovni sud je, pozivajući se na slučaj Feryn³⁰, pojasnio kako za utvrđenje diskriminacije nije nužno postojanje konkretne žrtve niti izravnog komparatora te kako su već tuženikovi navodi o deficitu određenih osobina osoba istospolne orijentacije kao prepriči za njihovo uspješno bavljenje profesionalnim nogometom, mogli potaknuti na diskriminaciju i predrasude od strane drugih poslodavaca u sportu nogometa. U istoj presudi Vrhovni sud je jasno istaknuo kako verbalno pripoćenje, u kontekstu ustavnog jamstava na slobodu mišljenja i izražavanja iz čl. 38 Ustava RH, može ugroziti zaštićene vrijednosti drugih osoba te može predstavljati diskriminaciju u smislu čl.2.st.1. ZSD-a³¹.

Iste godine podignuta je udružna tužba zbog diskriminacije temeljem spolne orijentacije povodom više diskriminativnih izjava objavljivanih na jednom Internet blogu te odobravanja nasilja nad sudionicima Povorke ponosa u Beogradu, što je, prema navodima tuženika, trebao biti primjer za odnos prema sudionicima povorke ponosa u Republici Hrvatskoj³². Sudski postupak su pokrenule organizacije civilnog društva aktivne i u naprijed navedenim postupcima zbog diskriminacije u sportskoj

29 Vrhovni sud Republike Hrvatske, posl. broj Rev-300/13, presuda od 17. lipnja 2015. godine, Vrhovni sud Republike Hrvatske, posl. broj GŽ-25/11-2, presuda od 28. veljače 2012. godine, Vrhovni sud Republike Hrvatske, posl. broj GŽ-41/11-2, presuda od 28. veljače 2012. godine.

30 Ranije spominjana odluka u predmetu C-54/07 Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding protiv Firme Feryn nv., u kojoj je Europski sud pravde istaknuo kako okolnost da poslodavac javno izjavljuje kako neće zapošljavati osobe određenog etničkog podrijetla ili rase, za što je očito da će vrlo vjerojatno odvratiti određene kandidate od podnošenja zahtjeva, a time i spriječiti njihov pristup tržištu rada, predstavlja izravnu diskriminaciju u pogledu zapošljavanja u smislu članka 2. (2) (a) Direktive 2000/43 o primjeni načela jednakosti osoba bez obzira na rasno ili etničko podrijetlo. Postojanje takve izravne diskriminacije ne ovisi o identifikaciji tužitelja koji tvrdi da je bio žrtva te diskriminacije.

31 Vrhovni sud Republike Hrvatske, posl. broj Rev 300/13.

32 Informacija o donošenju presude dostupna na: <http://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/kastavski-svecenik-koji-je-gejeve-nazvao-psihoopatima-kriv-je-za-diskriminaciju-vise-ne-smije-pisati-blog/1155353/>.

djelatnosti te je, za razliku od većine ostalih sudskih postupaka pokrenutih po udružnim tužbama, riječ o jednom od rijetkih postupaka u kojima je tužbeni zahtjev usvojen već u prvom stupnju³³.

Diskriminacija temeljem spolne orijentacije utvrđena je i u sudskom postupku pokrenutom 2012. godine povodom navoda tuženika kako se maloljetnici mogu smještati u ćelije s odraslim zatvorenicima “samo pod uvjetom da su to osobe koje neće imati negativan utjecaj na njih. To znači da ih ne smijemo smjestiti u sobu s homoseksualcima, ovisnicima, recidivistima kaznenih djela”. Iako prvostupanjski sud nije našao da bi tužitelji utvrdili vjerojatnost diskriminacije, tumačeći da je izjava tuženika imala naglasak na maloljetnicima i zaštititi njihova prava i dostojanstva, Vrhovni sud je takvu odluku ukinuo te usvojio tužbeni zahtjev. Pri tome je Vrhovni sud, nastavno na tuženikovu izjavu kako nije imao namjeru diskriminirati osobe istospolne orijentacije, pojasnio kako je bitan objektivni učinak izjave, a ne što su bili povod i namjera osobe kojoj se pripisuje diskriminacija, pri čemu subjektivni odnos počinitelja prema žrtvama nije relevantan prilikom odlučivanja o diskriminaciji³⁴.

Drugačiji je bio ishod postupka pokrenutog također radi diskriminacije temeljem spolne orijentacije povodom izjave tuženika objavljene u dnevnim novinama u članku naslova “Homoseksualnost jest bolest, a novi zdravstveni odgoj je nova diktatura”. Među strankama je bilo prijeporno je li tuženik svojim javno iznesenim stavom kako je homoseksualnost bolest počinio diskriminaciju pri čemu je sud, između ostaloga, zaključio da je riječ o osobnom stavu tuženika kao njegovom apsolutnom građanskom pravu koje je javno izrekao koristeći se pravom na slobodu izražavanja. Budući je riječ o vrijednosnom sudu tuženika, navedena izjava da ne ispunjava zakonske pretpostavke da bi se govorilo o izravnoj diskriminaciji³⁵.

Tijekom 2015. godine nije donesena niti jedna presuda po udružnim tužbama, koji izostanak zaštite kolektivnih interesa ugroženih skupina građana je potencijalno posljedica gubitka interesa ili objektivne nemogućnosti postupanja ranije aktivnih organizacija civilnog društva. Tomu je vjerojatno doprinijela i dotadašnja praksa dugotrajnih sudskih postupaka i s time povezani povećani parnični troškovi stranaka.

Za razliku od ranijih godina kada su se udružnim tužbama uglavnom štitele seksualne i rodne manjine, 2016. godine je pokrenut postupak zbog diskriminacije temeljem

33 Županijski sud u Rijeci, posl. broj P-15/2010, presuda od 3. listopada 2011. godine.

34 Vrhovni sud Republike Hrvatske, posl. broj GŽ-21/13, presuda od 10.09.2013. godine.

35 Županijski sud u Zagrebu, posl. broj Pnz-24/12, presuda od 15. srpnja 2014. godine.

vjeroispovijesti nakon objave nekoliko članaka na portalu Index.hr povodom izlaganja mrtvog tijela sv. Leopolda Bogdana Mandića u Zagrebu³⁶. U vrijeme pisanja ovog teksta donesena je nepravomoćna prvostupanjska presuda kojom je odbijen tužbeni zahtjev s obrazloženjem kako katolički vjernici nisu bili meta predmetnih članaka, već je cilj novinara bio izreći satiričku kritiku televizijskog prijenosa događaja.

Iako se udružne tužbe smatraju instrumentom kolektivne zaštite od diskriminacije, kojima se otvara put pojedinačnim antidiskriminacijskim tužbama, u određenim situacijama jednak učinak mogu polučiti i pojedinačne antidiskriminacijske tužbe. Stoga, iako je u ovome poglavlju riječ o udružnim tužbama, u nastavku slijedi pregled nekoliko specifičnih postupaka vođenih po pojedinačnim antidiskriminacijskim tužbama, s potencijalnim učincima kolektivne zaštite.

Tako je 2012. godine pokrenut sudski postupak protiv Republike Hrvatske, zbog diskriminacije temeljem spolne orijentacije, povodom izostanka odgovarajućih preventivnih mjera suzbijanja nasilja nad sudionicima Povorke ponosa u Splitu 2011. godine³⁷. Tužbeni zahtjev su podnijeli tužitelji kao fizičke osobe, navodeći kako su bili fizički i duševno povrijeđeni uslijed verbalnog i fizičkog nasilja pojedinaca koje je trebalo biti prevenirano adekvatnim policijskim postupanjem. Riječ je o sudskom postupku koji u vrijeme izrade ove analize još uvijek nije pravomoćno okončan. Međutim, propitivanje odgovornosti države radi izostanka mjera sprječavanja nasilja, potencijalno bi imalo učinke kako prema sudionicima konkretne Povorke ponosa, tako i ostalih istovrsnih okupljanja sa sličnim ishodom.

Nadalje, diskriminacija temeljem invaliditeta, izostankom razumne arhitektonske prilagodbe građevina kretanju osoba s invaliditetom, koja zbog svog čestog produženog trajanja predstavlja teži oblik diskriminacije, rijetko je predmetom sudskih postupaka. Međutim, upravo takvi (uspješni) sudski postupci mogu imati dalekosežne učinke i na ostale osobe s invaliditetom, s nemogućnošću pristupa arhitektonski neprilagođenim zgradama. Pri tome bi najdalekosežnije pozitivne učinke imala njihova

36 Sporni tekstovi o kojima je riječ su: “Mrtvac u živo: Katoličke nekrofilске orgije su najluđi šou na HRT-u” autora Hrvoje Marjanovića, “Katolici se razbjesnili i počeli prijetiti – što bi rekao sveti Leopold?” autora Vojislava Mazzocco te “Što slušati u redu za diranje mrtvacu” autora L.K.

37 Sukladno navodima iz tužbenog zahtjeva, prilikom sudjelovanja na Povorci ponosa tužitelji su bili u okruženju nasilnika koji su ih gađali kamenjem, rajčicama, bocama, limenkama, petardama te ih vrijeđali riječima “Ubij pедера. Smradovi. Govna pederska. Prokleta marvo. Pedere u logore”. Tužitelji navode kako tuženik nije predvidio potreban rizik prilikom osiguranja predmetnog okupljanja te su neki tužitelji pretrpjeli tjelesne ozljede, a nekima se nakon toga pogoršalo zdravstveno stanje.

arhitektonska prilagodba za sve osobe s invaliditetom, iako nisu bile stranke sudskih postupaka. Međutim, dosadašnja sudska praksa je siromašna ovakvom vrstom postupaka³⁸.

2.5.3 SUDJELOVANJE TREĆIH – UMJEŠAČI

Sukladno odredbi čl. 21. ZSD-a, u parnicu povodom tužbe za zaštitu od diskriminacije, na strani tužitelja i uz njegovu suglasnost, može se umiješati širok krug dionika kako bi ojačali njegovu pravnu poziciju. Umješač u diskriminacijskim sudskim postupcima može biti tijelo, organizacija, ustanova, udruga ili druga osoba koja se u okviru svoje djelatnosti bavi zaštitom prava na jednako postupanje skupina o čijim se pravima odlučuje u postupku ili zaštitom ljudskih prava općenito te koji ima pravni interes da tužitelj uspije u sudskom postupku. Pri tome je u slučajevima većeg broja umješača u sudskim postupcima potrebno voditi računa o troškovima njihovog sudjelovanja, s obzirom na to da troškovi umješača predstavljaju dio ukupnih parničnih troškova, čiji teret podmirenja ovisi o uspjehu stranke u sporu.

Sukladno dosadašnjoj sudskoj praksi, kao umješači u sudske postupke zbog diskriminacije najčešće su ulazile organizacije civilnog društva te pravobraniteljske institucije. Pri tome je uglavnom bila riječ o strateški biranim slučajevima koji su imali širi društveni značaj te kroz koje se skreće pozornost javnosti na problem diskriminacije određene skupine građana. Uloga umješača u sudskim postupcima je višeznačna s obzirom na to da je najčešće riječ o dionicima koji raspolažu stručnim znanjem iz područja ljudskih prava kojim doprinose argumentaciji tužitelja te koji svojim mišljenjem pokazuju stav o nedopuštenosti određenog postupanja.

Međutim, iako miješanje u sudski postupak nosi određene prednosti za tužitelja, ono nije garancija usvajanja tužbenog zahtjeva, a niti je izglednost uspjeha u sporu

³⁸ Jedan od takvih postupaka protiv Republike Hrvatske vodio se zbog nemogućnosti pristupa invalidskim kolicima prostorijama zgrade državne institucije, s kojom je tužitelj vezan u svom profesionalnom i privatnom djelovanju. Prvostupanjskom odlukom sud je zauzeo stav kako pitanje razumne prilagodbe treba promatrati s aspekta ljudskog dostojanstva i poštivanja prava na jednake mogućnosti, zbog čega se pozivanje tužitelja na pokušaj da uz pomoć trećih osoba savlada arhitektonske barijere na ulazu u zgradu, ne može smatrati razumnom prilagodbom. Sud je također, cijeneći objektivne prepreke tuženika za arhitektonskom prilagodbom zgrade kretanju osoba s invaliditetom, prednost dao pravu osoba s invaliditetom, pri tome vodeći računa o dostojanstvu osobe glede načina obavljanja radnji u privatnom ili profesionalnom životu. Prvostupanjaska presuda je preinačena odlukom drugostupanjskog suda koja nije bila dostupna u vrijeme pripreme ove analize.

uvijek kriterij odluke o miješanju. Moguće je da je riječ o strateškom slučaju gdje se već kroz njegovu medijsku popraćenost podiže razina svijesti građana o zabranjenom diskriminatornom postupanju, neovisno o ishodu postupka. Osim toga, dosadašnja sudska praksa dala je vrlo mali postotak usvajajućih presuda zbog diskriminacije, koje su obično donesene nakon više od 12 mjeseci trajanja postupka. Stoga je u pojedinim slučajevima umješačima primarni cilj medijski eksponirati slučaj već u vrijeme njegovog pokretanja jer je do pravomoćne presude često dugačak put.

Organizacije civilnog društva koje su najčešći umješači u sudskim postupcima, uglavnom i inače imaju zapaženo djelovanje u području zaštite ljudskih prava te su se u dosadašnjoj praksi najčešće miješale u sudske postupke zbog diskriminacije temeljem spolne orijentacije³⁹. Osim toga, kao umješači su sudjelovali u postupcima radi diskriminacije temeljem nacionalnog podrijetla, etničke pripadnosti, vjeroispovijesti te političkog ili drugog uvjerenja. Pri tome je za pretpostaviti kako je motiv potonjeg miješanja u sudski postupak bila težina diskriminatornog postupanja kao i činjenica da je riječ o tužitelju, pripadniku etničke skupine koja je zadnjih godina češće na meti diskriminacije⁴⁰. Međutim, ukoliko uzmemo u obzir broj organizacija civilnog društva u Republici Hrvatskoj koje se bave zaštitom ljudskih prava te broj sudskih postupaka u koje se neka od organizacija miješala, možemo zaključiti kako se ovaj pravni instrument još uvijek nedovoljno koristi.

U slučajevima miješanja pravobraniteljskih institucija u sudske postupke, riječ je o pomno biranim strateškim predmetima kojima se želi pozitivno utjecati na svijest građana o zabrani diskriminacije, naročito temeljem onih diskriminacijskih osnova

39 Primjerice, već spominjani postupak pokrenut protiv vjeroučiteljice i škole u kojem je tužitelj isticao da je učiteljica podučavala učenike kako je homoseksualnost bolest, a homoseksualci bolesni dok je škola propustila poduzeti mjere zabrane takvog podučavanja učenika. Navedeni postupak je pokrenula organizacija civilnog društva koja se bavi zaštitom prava seksualnih manjina te su se na strani tužitelja umiješale još dvije organizacije civilnog društva koje se bave zaštitom istovrsnih prava. Tužbeni zahtjev je pravomoćno odbijen te je najavljeno podnošenje ustavne tužbe.

40 Primjer miješanja organizacije civilnog društva temeljem spomenutih osnova je postupak koji je pokrenuo tužitelj arapske nacionalnosti, zbog uznemiravanja na radnom mjestu od strane nepoznatog počinitelja te propusta poslodavca da zaštiti tužiteljevo pravo na dostojanstvo, odnosno poduzme mjere kako bi diskriminacija prestala. Tužitelj je isticao da je žrtvom višestruke, ponovljene i produljene diskriminacije na radnom mjestu zbog svojeg nacionalnog podrijetla, etničke pripadnosti i vjeroispovijesti. Tužitelj je u ormariću na radnom mjestu u nekoliko navrata pronašao poruke sadržaja "Smrdljivi arape uzimajte našoj djeci kruh iz usta, istrijebiti ćemo vas sve. Nestani iz ove kuće ili ćeš požaliti", "Smrdljivi arape nestani iz ove firme ili će te progutati noć" te poruka na kojoj su bile dvije slike, na jednoj nacrtana vješala, a na drugoj krvavi nož, a ispod slika je pisalo "Biraj".

i u onim područjima koja su posebno ugrožavajuća. U dosadašnjoj sudskoj praksi pravobraniteljske institucije su se miješale u više sudskih postupaka pri čemu su posebne pravobraniteljske institucije odabirale slučajeve temeljem diskriminacijskih osnova u njihovoj nadležnosti⁴¹ dok je institucija pučke pravobraniteljice, odabir vršila iz područja svih diskriminacijskih osnova⁴². Dosadašnji podatci pokazuju uglavnom usvajajuće sudske odluke u postupcima u kojima su se pravobraniteljske institucije umiješale, čemu je zasigurno doprinijelo njihovo stručno znanje iz područja diskriminacije i zaštite ljudskih prava općenito.

41 Prema Izvješćima o radu pravobraniteljice za osobe s invaliditetom, institucija se umiješala u nekoliko sudskih postupaka među kojima je i sudski postupak iz 2014. godine koji je pokrenula osoba s invaliditetom koja je tvrdila kako ju konobari zaposleni u jednom ugostiteljskom objektu, po nalogu vlasnika objekta, odbijaju poslužiti, dok osobe s kojima je u društvu, uredno poslužuju. Nadalje, sukladno Izvješću pravobraniteljice za osobe s invaliditetom za 2015. godinu, institucija je intenzivno surađivala i iskazala spremnost umiješati se u sudski postupak koji je pokrenuo tužitelj, osoba s invaliditetom koji se kreće uz pomoć elektromotornih kolica, zbog arhitektonske nepristupačnosti zgrade jednog suda. Institucija pravobraniteljice za ravnopravnost spolova miješala se u više antidiskriminacijskih postupaka kao što su slučaj vjeroučiteljice za koju se isticalo da je na nastavi u osnovnoj školi učila učenike da je homoseksualnost bolest, zatim u postupak zbog homofobne reakcije na radnome mjestu, postupke zbog uznemiravanja osoba istospolne orijentacije u sportskoj djelatnosti, postupak radi nepovoljnog postupanja prema ženama u pogledu pristupa poticajnim otpremninama, postupak radi diskriminacije u pogledu pristupa tržišnoj usluzi najma stanova te niz drugih postupaka radi diskriminacije temeljem spola i spolne orijentacije.

42 Institucija pučke pravobraniteljica kao središnje tijelo za suzbijanje diskriminacije umiješala se u postupak zbog etničke diskriminacije učenika srednje škole prilikom obavljanja praktične nastave u lokalnom obrtu, s obzirom da je diskriminacija prema romskom stanovništvu kontinuirano prisutna, pri čemu su djeca i mlade osobe naročito ranjive skupine. Tužbeni zahtjev je pravomoćno usvojen (Općinski sud u Varaždinu predmet posl. broj P-817/11). Dodatno, miješala se u postupak zbog diskriminacije temeljem dobi u području rada i zapošljavanja koji je pokrenuo tužitelj nakon što se prijavio na radno mjesto diplomiranog, pravnika na određeno vrijeme u jednoj tužbenikovoj podružnici. Iako je tužitelj ispunjavao sve natječajne uvjete isti je obaviješten kako zbog životne dobi, udaljenosti mjesta stanovanja od mjesta rada te zbog toga što već duži niz godina ne radi u struci niti na području Hrvatske, ne udovoljava u potpunosti potrebama radnog mjesta. Sud je ocijenio tužbeni zahtjev djelomično osnovanim (Općinski radni sud u Zagrebu, predmet posl. broj Pr-331/12). U konačnici, pučki pravobranitelj se umiješao u sudski postupak zbog diskriminacije temeljem spolne orijentacije, pokrenut udružnom tužbom, povodom izjava tuženika u dnevnim novinama kako homoseksualci neće igrati u Hrvatskoj nogometnoj reprezentaciji dok je on predsjednik Hrvatskog nogometnog saveza te kako samo zdravi ljudi igraju nogomet. Tužbeni zahtjev je također pravomoćno usvojen (Županijski sud u Zagrebu, predmet posl. broj Pnz-7/10, Vrhovni sud predmet posl. broj GŽ-25/11).

3 Prekršajni postupci vezani uz diskriminaciju

3.1 VRSTE PREKRŠAJA I STATISTIČKI PODATCI

ZSD regulira nekoliko prekršaja vezanih uz diskriminaciju i to: uznemiravanje (članak 25.), spolno uznemiravanje (članak 26.) te viktimizaciju (članak 28.)⁴³. Osim temeljem ZSD-a, okrivljenici za prekršaje vezane uz diskriminaciju, najčešće se procesuiraju i temeljem Zakona o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima⁴⁴, Zakona o prekršajima protiv javnog reda i mira⁴⁵, Zakona o javnom okupljanju⁴⁶ i Zakona o ravnopravnosti spolova⁴⁷. Nerijetko osim počinjenog prekršaja vezanog uz diskriminaciju počinitelji ujedno narušavaju javni red i mir zbog čega im se u istom prekršajnom postupku sudi temeljem oba zakona⁴⁸.

Sukladno podacima Ministarstva pravosuđa, broj prekršajnih postupaka vezanih uz diskriminaciju kontinuirano se povećavao sve do 2016. godine, kada je zabilježen njihov neznatan pad. Pri tome je u najvećem broju postupaka donesena osuđujuća presuda što ukazuje na kvalitetu rada ovlaštenih tužitelja, ali i čestu suradnju okrivljenika sa sudom u smislu priznanja prekršaja, odnosno voljnost svjedoka da potvrde navode iz optužnog prijedloga.

Primjerice, 2014. godine broj prekršajnih postupaka vezanih uz diskriminaciju se gotovo udvostručio u odnosu na prethodnu godinu te je od ukupno 207 postupaka vođenih u toj godini, pravomoćno okončano njih 46%, odnosno 95 predmeta, od

43 ZSD također regulira prekršaj zbog nepodnošenja očitovanja, podataka i dokumentacije, odnosno ne omogućavanja uvida u spis pučkom pravobranitelju i posebnim pravobraniteljima (članak 27.) koji tereti odgovornu osobu u državnom tijelu i jedinici lokalne i područne (regionalne) samouprave. Međutim, u kontekstu analize prekršajnih postupaka vezanih uz diskriminaciju, primarno se bavimo uznemiravanjem, spolnim uznemiravanjem i viktimizacijom.

44 Narodne novine br. 117/03, 71/06, 43/09, 34/11.

45 Narodne novine br. 5/90, 30/90, 47/90, 29/94.

46 Narodne novine br. 128/99, 90/05, 139/05, 150/05, 82/11, 78/12.

47 Narodne novine br. 82/08, 69/17.

48 Prilikom prekršajnog procesuiranja temeljem više zakona ne smije se sadržaj drugog prekršajnog djela ispunjavati u radnji koja se pravno kvalificira člankom 25. Zakona o suzbijanju diskriminacije ili nekog drugog zakona kojim se reguliraju prekršaji vezani uz diskriminaciju budući da bi primjena obiju normi na istu činjeničnu situaciju predstavljala dvostruko kažnjavanje počinitelja za isti prekršaj.

čega 75%, odnosno njih 71 s osuđujućom presudom. Čak 113 predmeta je ostalo neriješeno i prebačeni su u narednu godinu u kojoj je vođeno ukupno 208 prekršajnih postupaka vezanih uz diskriminaciju.

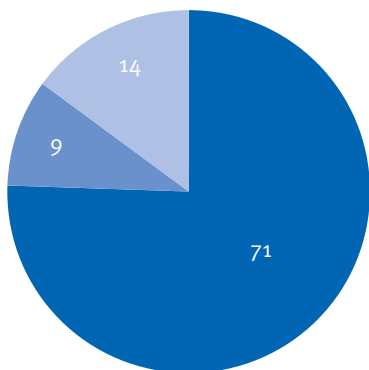
U 2015. godini ukupno je riješen 81 predmet od čega ih je 58%, odnosno 47 predmeta okončano osuđujućim presudama. U 2016. godini zabilježen je neznatan pad prekršajnih predmeta vezanih uz diskriminaciju, kojih je te godine vođeno 206, od čega ih je 103 riješeno iste godine, a čime je za 12% smanjen broj neriješenih predmeta na kraju godine, u odnosu na prethodnu. Od ukupnog broja riješenih predmeta, njih 56, odnosno 53% je okončano osuđujućim presudama.

Slijedom navedenog, iako je većina prekršajnih postupaka okončana osuđujućim presudama, njihov broj je i dalje visok s tendencijom rasta, namećući pitanje učinkovitosti izricanih sankcija. Ovo naročito s obzirom da su među analiziranim presudama zastupljeni slučajevi ponavljanja prekršaja istih počinitelja i na štetu istih žrtava, pri čemu se redovno izriču novčane kazne ispod zakonskog minimuma.

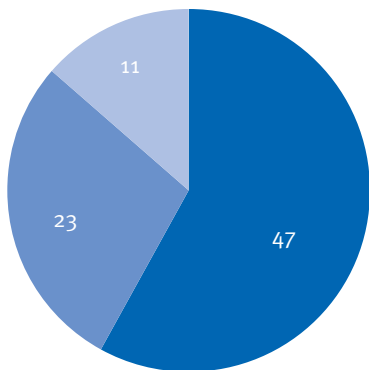
Najveći broj prekršajnih postupaka vezanih uz diskriminaciju odnosi se na prekršaj uznemiravanja, pri čemu su najčešći povod uznemiravanja nacionalno podrijetlo, etnicitet, spolna orijentacija te spol. Tijekom analiziranog razdoblja najčešće žrtve uznemiravanja su Srbi, Romi, Muslimani, članovi LGBTIQ zajednice te žene.

GRAFIČKI PRIKAZ 2. Načini rješavanja u prekršajnim postupcima u 2014., 2015. i 2016. godini.

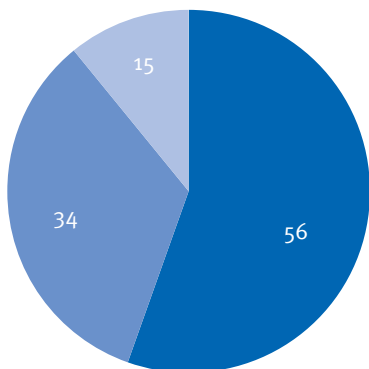
PREKRŠAJNI POSTUPCI

2014.

- osuđujuća presuda 71
- oslobađajuća presuda 9
- riješeno na drugi način 14

2015.

- osuđujuća presuda 47
- oslobađajuća presuda 23
- riješeno na drugi način 11

2016.

- osuđujuća presuda 56
- oslobađajuća presuda 34
- riješeno na drugi način 15

3.2 NEKA POSEBNA PITANJA

3.2.1 UOČENE PRAVILNOSTI KONTEKSTA POČINJENJA PREKRŠAJA TE NJIHOVA POVEZANOST S DRUŠTVENIM I POLITIČKIM ZBIVANJIMA

Analizom raspoložive sudske prakse moguće je uočiti poveznicu između pojedinih okolnosti prekršaja s određenim osobinama počinitelja kao što su njihova dob, socijalne prilike ili mjesto prebivališta. Primjerice, prekršaji zbog uznemiravanja temeljem nacionalnog podrijetla, etniciteta i vjeroispovijesti češći su u manjim sredinama, pri čemu su okrivljenici i oštećenici nerijetko u susjedskim pa čak i rodbinskim odnosima. Razlog tome vrlo vjerojatno leži u činjenici što se stanovnici manjih sredina, odnosno osobe u rodbinskim odnosima, bolje međusobno poznaju, pa su upoznati i s nečijim nacionalnim podrijetlom i vjeroispoviješću.

Pri tome se u nekim slučajevima, naročito kod obiteljskih konflikata, nacionalno podrijetlo ili vjeroispovijest žrtve ne ističu s ciljem stvaranja neprijateljskog, ponižavajućeg ili uvredljivog okruženja zbog žrtvine nacionalnosti ili vjeroispovijesti, već kao sredstvo vrijeđanja, pri čemu su okrivljenici nerijetko u alkoholiziranom stanju. Međutim, nije zapaženo da se u takvim situacijama ulazi u utvrđivanje stvarne namjere okrivljenika niti u ispitivanje međusobnog odnosa okrivljenika i žrtve. Nadalje, zapaženo je da su mlađi okrivljenici skloniji prekršajima počinjenim putem društvenih mreža, pri čemu su žrtve uznemiravanja nerijetko policijski službenici i osobe istospolne orijentacije⁴⁹.

Zamjetna je povezanost između aktualnih društvenih i političkih događaja s češćim ponavljanjem određenih vrsta prekršaja. Tako je u razdoblju priprema i održavanja Povorke ponosa, naročito ranijih godina, procesuiran veći broj okrivljenika zbog uznemiravanja temeljem spolne orijentacije. Pri tome su prekršaji prema seksualnim manjinama najčešće počinjeni putem društvenih mreža, čime su postali dostupni većem broju osoba, iako ne izostaju niti slučajevi neposrednog nasilja zbog spolne orijentacije žrtava. U potonjim slučajevima, kada je prekršaj počinjen u odnosu na

49 Primjer okrivljenika koji je s ciljem prouzročenja straha drugome i stvaranja neprijateljskog i uvredljivog okruženja, na društvenoj mreži "Facebook" sa svog profila, u otvorenoj grupi naziva "samostalna obiteljska zajednica (Budućnost naše djece)" napisao objave sadržaja: "lezbače i pederi baš ovih dana za vrijeme Uskrsa odlučili dijeliti svoje brošure po Zagrebu... pa ima li kraja njihovom bezobrazluku i provokacijama...!!", "Meni se gade pederčine i oni koji ih podržavaju...tko su oni da nama nameću svoje bolesti i da ih još štiti policija koju ja plaćam", "M. ako se ti voliš lizati sa ženom radi to kod svoje kuće, a ne propagiraj to pred našom djecom jer bi lako mogla stradati nečija kičma.!". Okrivljeniku je radi počinjenja prekršaja kažnjivog po čl.25.st.1. ZSD-a, izrečena kazna u iznosu od 5.000,00 kn.

konkretnu žrtvu, također se aktualizira pitanje straha žrtve od viktimizacije i koliko on može utjecati na ishod prekršajnog postupka. Situacije gdje oštećenici kao svjedoci u dokaznom postupku, prvo u sudskom hodniku zajedno s okrivljenicima čekaju na početak ročišta, zatim u sudnici daju svoj iskaz pred okrivljenicima, znajući da nakon završetka ročišta zajedno napuštaju zgradu suda, zasigurno potenciraju njihov strah od viktimizacije⁵⁰ te je životno za očekivati da će u određenim slučajevima to utjecati na sadržaj njihovog iskazivanja.

Nadalje, u prekršajnim postupcima vođenim kroz posljednje dvije godine, prilikom uznemiravanja temeljem nacionalnog podrijetla okrivljenici sve češće koriste termine “četnik”⁵¹, ustaša”⁵², “balija”⁵³ kao i pozdrav “Za dom spremni”, pri čemu se očekivano može napraviti poveznica između društvene aktualizacije ustaških i fašističkih pozdrava i diskusije o (ne)opravdanosti njihove kriminalizacije, s porastom ovakve vrste prekršaja. Najčešće je uznemiravanje zbog srpskog nacionalnog podrijetla, ali je često izražavanje neprijateljstva i prema bosanskom, albanskom i romskom podrijetlu te islamskoj vjeroispovijesti.

50 Bez presumpcije kako je riječ o postupku gdje je iskazivanje svjedoka oštećenika bilo nevjerođodostojno zbog straha od daljnje viktimizacije, kao pokazatelj situacije u kojoj se često nalaze oštećenici kao svjedoci, daje se sljedeći primjer. U jednom se slučaju okrivljenike teretilo da su u ugostiteljskom objektu, u vidno alkoholiziranom stanju s ciljem prouzročenja straha drugome i stvaranja neprijateljskog i ponižavajućeg okruženja na temelju spolne orijentacije, po uočavanju dvojice muškaraca iz čijih su ponašanja zaključili da se radi o osobama istospolne orijentacije, iste vrijeđali riječima: “pederi, ubij pedere, što je pederčine, gubite se ča, nabit ćemo vas, jebem vam mater”. Nakon privremenog primirenja, jedan od okrivljenika bacio je staklenu čašu i razbio je o pod, a nakon što je jedna od žrtava naglas iskazala da će zvati policiju okrivljenik ga je vrijeđao riječima “tko će zvat policiju, pederu, pičkice”, i zajedno s ostalim okrivljenicima i još dvojicom nepoznatih muškaraca fizički ga okružio u kutu pored izlaznih vrata ugostiteljskog objekta, onemogućivši mu slobodu kretanja. Okrivljenici su oslobođeni od optužbe za prekršaj kažnjiv po čl.25.st.1. ZSP-a nakon što oštećenik svjedok prilikom suočenja s okrivljenicima u dokaznom postupku, izjavio da iste ne prepoznaje kao počinitelje prekršaja za koje su terećeni, a zaposlenica ugostiteljskog objekta kazala kako nema relevantna saznanja o događaju.

51 Primjeri upotrebe ovog termina iz činjeničnih opisa pojedinih slučajeva: “...a ti si četnik, jugoslavenčina, igrač ovdje tenis...”, “Mater ti jebem četničku, odlazi u Srbiju od kuda si došao, ovo nije tvoje ovo je hrvatsko.”, “...jebem ti mater četničku, jebem vam mater srpsku, istući ću te, pička vam materina...”

52 Primjer upotrebe ovog termina iz činjeničnog opisa jednog od slučajeva: “Jebem vam mater Hrvatsku, za sav srpski narod, ustaše i Fašisti”.

53 Primjeri upotrebe ovog termina iz činjeničnih opisa pojedinih slučajeva: “Bosančine, Talibančine, Muslimančine, odite tamo od kuda ste i došli”, “Bosančić, Talibančić, gle vidi nam naraštaja”.

U kontekstu korištenja simbola ili pozdrava koje povezujemo s totalitarističkim režimima i stradavanjima ljudi, kao pozitivan primjer sudske prakse ističe se osuđujuća presuda protiv okrivljenika koji je na stablu motornom pilom izrezao znak kukastog križa. U obrazloženju presude sud kao ključne ističe namjeru i motive okrivljenika prilikom korištenja ovog simbola. Naime, sud obrazlaže kako je “svastika upotrebljavana kao simbol od davnih vremena kada je znak povezivan sa svetošću, pa se može naći kod Maja, Azteka, drevnih Inka, Grka i Rimljana, pa i u istočnjačkim zemljama u kojima krase razne budističke hramove”, no istovremeno kako postupanje okrivljenika nije bilo motivirano prikazom znaka koji je kroz povijest korišten u različitim kulturama i od strane različitih naroda, već je kukasti križ povezivao sa simbolom nacističke Njemačke i nacizmom.⁵⁴ Stoga je okrivljenik proglašen krivim za uznemiravanje temeljem čl. 25. ZSD-a.

3.2.2 POSEBAN PRIMJER: UZNE MIRAVANJE POLICIJSKIH SLUŽBENIKA TEMELJEM DRUŠTVENOG POLOŽAJA

Prekršajni postupci radi uznemiravanja policijskih službenika temeljem društvenog položaja, nisu rijetkost u hrvatskoj sudskoj praksi. Najčešće je riječ o slučajevima uznemiravanja policijskih službenika na društvenim mrežama pri čemu ih okrivljenici, mahom mlade dobi, oslovljavaju uvredljivim nazivima, koriste akronim A.C.A.B. ili s time povezani simbol 1.3.1.2.⁵⁵ te u nekim slučajevima pozivaju na nasilje prema policijskim službenicima. Međutim, osim izričitih uvreda na račun policijskih službenika, pojedini postupci radi uznemiravanja pokrenuti su zbog toga što su okrivljenici na svojoj odjeći imali istaknut akronim A.C.A.B ili/i s njime povezani simbol 1.3.1.2.. Pri tome u sudskoj praksi postoje različite odluke glede ocjene ostvarenja elemenata prekršaja uznemiravanjem, okolnošću što je na odjeći/torbi okrivljenika istaknut akronim A.C.A.B ili s njime povezani simbol.

U pojedinim predmetima su okrivljenici procesuirani i osuđeni već zbog okolnosti što su na odjeći imali ispisan navedeni akronim, pri čemu se nije utvrđivalo jesu li se žrtve (policijski službenici) osjećale ugroženo ili im je povrijeđeno dostojanstvo zbog postupanja okrivljenika, kako bi se odlučilo o prekršajnoj odgovornosti. Za razliku od toga, u nekim drugim postupcima gdje oštećenici nisu policijski službenici, kao primjerice u slučajevima verbalnog uznemiravanja temeljem nacionalnog

54 Prekršajni sud u Puli, posl. broj J.-260/14, presuda od 05.03.2015. godine.

55 Akronim A.C.A.B. je kratica od “All Cops are Bastards”, odnosno u prijevodu “Svi policajci su kopilad”; simbol 1.3.1.2. označava redosljed ovih slova u abecedi (A.C.A.B.) i često se koristi kao alternativa ovom akronimu.

podrijetla ili spola, prilikom odluke o prekršajnoj odgovornosti cijenilo se jesu li se žrtve osjećale ugroženo ili uplašeno zbog postupanja okrivljenika.

Međutim, recentnija sudska praksa ide u smjeru utvrđivanja stvarne namjere okrivljenika prilikom isticanja spornog akronima te učinaka takvog postupanja na policijske službenike u smislu zastrašivanja ili stvaranja neprijateljskog, ponižavajućeg ili uvredljivog okruženja te povrede njihovog dostojanstva.

Tako primjerice sud nije pronašao elemente prekršajne odgovornosti okrivljenika koji je na ruksaku imao rukom ispisana slova A.C.A.B. zbog čega su ga priveli policijski službenici te je pokrenut prekršajni postupak zbog čl.17. Zakona o prekršajima protiv javnog reda i mira, čl.37.st.1.toč.2. Zakona o javnom okupljanju te čl. 25.st.1. ZSD-a, odnosno zbog uznemiravanja temeljem društvenog položaja. Naime, tijekom dokaznog postupka okrivljeni se branio da nije nosio navedeni akronim s namjerom stvaranja neprijateljskog, ponižavajućeg i uvredljivog okruženja za policijske službenike već da je riječ o nazivu inozemnog pankerskog benda čiji glazbu okrivljenik sluša⁵⁶.

U kontekstu navedenog, pozitivna je dinamika sudske praske u postupcima zbog uznemiravanja policijskih službenika temeljem njihova društvenog položaja korištenjem akronima i/ili simbola 1.3.1.2., utvrđivanjem stvarne namjere okrivljenika, otklanajući presumpciju odgovornosti već samim činom isticanja/nošenja ovog akronima i simbola te načina na koji je takvo postupanje utjecalo na policijske službenike. Pri tome su svakako bitne okolnosti pod kojima je došlo do počinjena prekršaja te je li akronim korišten u kombinaciji s drugim izjavama koje su nesporno mrzilačke u odnosu na policijske službenike.

⁵⁶ U dokaznom postupku je utvrđeno kako nema elemenata prekršaja iz čl. 25.st.1. ZSD-a iz razloga što je natpis A.C.A.B. bio napisan crnim flomasterom na maskirno zelenom ruksaku, s bočne strane, a na kojem su bili natpisi i ostalih punk bendova. Naime, okrivljenik je dostavio dokaz da je A.C.A.B. naziv jednog malezijskog punk benda, a on da je ljubitelj punk glazbe te se u vrijeme privođenja i nalazio na glazbenom festivalu. Utvrđeno je da se natpis na torbi nije mogao jasno vidjeti jer je bio mrak i jer je torba bila na ramenu okrivljenika, a i u vrijeme uhićenja nije bilo drugih osoba u blizini, osim okrivljenika i dva policajca. Također je utvrđeno kako nije jasno na koji je to način okrivljeni vrijeđao policijske službenike, s obzirom na to da su isti potvrdili da se okrivljeni nije opirao, da je surađivao s policijom i dao odgovore na sve upite. Unatoč oslobađajućoj presudi, okrivljeniku je oduzeta predmetna torba jer je riječ o predmetu koji može poslužiti za počinjenje prekršaja iz čl.25.st.1. ZSD-a. (Prekršajni sud u Puli, posl. broj J-834/12, presuda od 03.03.2014. godine)

3.2.3 UČINKOVITOST SANKCIJA U PREKRŠAJNIM POSTUPCIMA

“Kaznom se treba ostvariti ne samo individualna već i generalna prevencija, čija se integrativna funkcija ogleda u jačanju odgovornosti, jačanju u ljudima svijesti o nedopuštenim postupcima, njihovom poticanju da se ponašaju u skladu sa zakonima, općenito da doprinose razvijanju društvenog morala, društvene svijesti, odgovornosti i disciplini građana.”⁵⁷

U postupcima gdje sankcija ne korespondira s ozbiljnošću počinjenog prekršaja, učinak je minimaliziranje prekršaja te izostanak adekvatne prevencije kako u odnosu na konkretnog tako i na ostale potencijalne počinitelje.

ZSD-om je reguliran veliki raspon novčanih sankcija za uznemiravanje i spolno uznemiravanje⁵⁸, kojima je zakonodavac ocijenio stupanj socijalne opasnosti ove vrste prekršaja te namjeravao ostvariti učinkovitu generalnu prevenciju kako bi građani poštivali pravni sustav te se suzdržavali od počinjena prekršaja vezanih uz diskriminaciju. Međutim, analizom raspoloživih sudskih odluka utvrđeno je kako u postupcima vezanim uz diskriminaciju prekršajni sudovi gotovo redovito primjenjuju institut ublažavanja kazne, reguliran člankom 37. Prekršajnog zakona.

Počinitelji su uglavnom sankcionirani novčanim kaznama ispod zakonom propisane donje granice za ovu vrstu prekršaja te se izrečene novčane kazne najčešće kreću u rasponu od po nekoliko stotina do prosječno 3.000,00 kn. Iako se prilikom odmjerenja kazne, u svakom predmetu ima odrediti stupanj konkretne socijalne opasnosti djela i počinitelja, nezanemariva je okolnost da je u većini osuđujućih prekršajnih presuda ocijenjeno kako konkretne okolnosti slučaja daju osnova za umanjeње kazne ispod zakonskog minimuma. Pri tome su žrtve i okolnosti konkretnog prekršaja te njegove posljedice, najčešće stavljene u drugi plan dok je fokus na okrivljeniku, njegovim osobnim i imovinskim prilikama te ponašanju u tijeku sudskog postupka.

Obrazloženja uglavnom sadrže istovrsne olakotne okolnosti za ublažavanje kazne i to: imovinsko stanje počinitelja, njegovo ranije nekažnjavanje za tu vrstu prekršaja, kajanje, držanje okrivljenika u tijeku sudskog postupka, priznanje prekršaja te obećanje da neće ponoviti prekršaj. U nekim slučajevima se kao olakotna okolnost cijeni

57 Prekršajni sud u Puli, predmet posl. broj J-260/2014, presuda od 5. ožujka 2015. godine.

58 Člankom 25. ZSD-a regulirana je novčana kazna za prekršaj uznemiravanja te se kreće u rasponu od 5.000,00 kn do 300.000,00 kn, ovisno o počinitelju prekršaja dok je člankom 26., regulirana još viša novčana kazna u slučajevima spolnog uznemiravanja, s rasponom od 5.000,00 kn do 350.000,00 kn.

činjenica što je okrivljenik u vrijeme počinjenja prekršaja bio u alkoholiziranome stanju, iako se sam doveo u to stanje te ga to ne oslobađa prekršajne odgovornosti.

S druge strane, kao otegotne okolnosti koje utječu na visinu novčane kazne uglavnom se ističu okrivljenikovo ranije prekršajno kažnjavanje te rjeđe intenzitet i upornost u činjenju prekršaja. U nekim slučajevima sud je vodio računa o tome je li okrivljenik bio ičim izazvan od strane žrtve prije počinjenja prekršaja, koji izostanak predstavlja otegotnu okolnost. Iako su ovi prekršaji često počinjeni u javnosti te posredstvom društvenih mreža, iz raspoložive sudske prakse ne proizlazi da se dostupnost prekršaja većem broju ljudi i time potencijalno uznemiravanje većeg broja osoba, ističe kao relevantno prilikom odmjeravanja kazne. Međutim, i u slučaju postojanja otegotnih okolnosti na strani okrivljenika, izrečene novčane kazne najčešće se kreću ispod zakonskog minimuma ili na samoj donjoj, Zakonom reguliranoj granici.

Primjenom olakotnih okolnosti, novčana kazna koja je izrečena ispod zakonskog minimuma, nerijetko je obrazložena argumentima o njezinoj primjerenosti težini počinjenog prekršaja, stupnju okrivljenikove odgovornosti i povrijeđenosti zaštićenog dobra, sa zaključkom da će se takvom (ublaženom) novčanom kaznom utjecati na okrivljenika i sve ostale da ubuduće ne čine prekršaje, odnosno da će se ostvariti preventivna svrha kažnjavanja. Pri tome često izostaje pojašnjenje primjene ovih kriterija na konkretan slučaj i s obzirom na konkretne okolnosti.

Nadalje, Prekršajnim zakonom su također regulirane zaštitne mjere čija svrha je da se njihovom primjenom, odnosno izvršenjem otklanjaju uvjeti koji omogućavaju ili poticajno djeluju na počinjenje novog prekršaja⁵⁹. Iako je nemali broj okrivljenika u vrijeme počinjenja prekršaja bio u alkoholiziranom stanju, neznatan je broj izrečenih zaštitnih mjera obveznog liječenje od ovisnosti, kako je to regulirano člankom 53. Prekršajnog zakona⁶⁰.

59 Članak 51. Prekršajnog zakona.

60 Kao primjer neučinkovitosti izrečene kazne na konkretnog okrivljenika te svrsishodnosti izricanja zaštitnih mjera je slučaj okrivljenika koji je u kratkom vremenskom razdoblju više puta ponovio istovrsni prekršaj na štetu istih žrtava, svaki puta u alkoholiziranom stanju pri čemu mu je u dva navrata izrečena kazna ispod zakonskog minimuma te svega jednom na samoj donjoj, zakonom reguliranoj granici kazne za tu vrstu prekršaja. Tako je okrivljenik u svibnju 2013. godine uznemiravao svoje susjede, vrijeđajući ih riječima “jebem vam majku muslimansku, marš odavde”, za što mu je izrečena novčana kazna u visini od 1.500,00 kn, obrazlažući kako je okrivljenik iskazao žaljenje zbog učinjenog prekršaja, kako nije došlo do nikakvih težih posljedica u smislu fizičkog napada te su uzete u obzir okrivljenikove imovinske prilike, odnosno okolnost što je u vrijeme vođenja sudske postupka bio nezaposlen. U vrijeme donošenja navedene presude, okrivljenik je već počinio novi prekršaj u srpnju 2013. godine pri

Izricanje novčanih kazni unutar raspona reguliranog člankom 25. ZSD-a predstavlja iznimku, a ne pravilo te se uglavnom primjenjuje u slučajevima s naročito otegotnim okolnostima počinjenja prekršaja, kao primjerice višestruko kažnjavanje u području javnog reda i mira ili u slučaju dugotrajnog počinjenja prekršaja i upornosti u ponavljanju izjava kojima se uznemiruje žrtve diskriminacije, čemu su svjedočile i druge osobe⁶¹. Međutim i u takvim slučajevima okrivljenicima se najčešće izriče minimalna Zakonom propisana novčana kazna.

Još jedan od razloga propitivanja preventivnog djelovanja osuđujućih prekršajnih presuda jest prekršajno procesuiranje okrivljenika za djela iz čijeg opisa proizlaze obilježja kaznenog djela, što je vjerojatno posljedica propusta koordinacije ovlaštenih tužitelja s državnim odvjetništvom. Naime, iz činjeničnog supstrata pojedinih sudskih odluka proizlazi kako su okrivljenici prekršajno procesuirani radi uznemiravanja temeljem čl. 25. ZSD-a iako činjenični opis djela odgovara obilježjima kaznenog djela poticanja na nasilje i mržnju, reguliranog člankom 325. Kaznenog zakona. Ukoliko pri tome uzmemo u obzir okolnost da su okrivljenici u prekršajnim postupcima vezanim uz diskriminaciju gotovo redovno sankcionirani novčanim kaznama ispod zakonskog minimuma te primjenom načela *ne bis in idem*, za zaključiti je da u takvim slučajevima okrivljenici za djelo koje se moglo podvesti pod kazneno, u konačnici odgovaraju vrlo niskim sankcijama s upitnim preventivnim učinkom.

Čemu je u tri navrata uznemiravao iste susjede, govoreći im “Muslimanska gamad, jebem vam majku muslimansku, govna muslimanska, kurvo muslimanska” i sl., povodom čega je donesena osuđujuća presuda kojom je okrivljeniku izrečena novčana kazna u visini od 5.000,00 kn. U konačnici je okrivljenik ponovio prekršaj u travnju 2014. godine, uznemiravanjem istih susjeda riječima “muslimanska gamad, gonite se u svoju Bosnu, jebem ti majku muslimansku”, povodom čega je donesena osuđujuća prekršajna presuda izricanjem novčane kazne u visini od 1.500,00 kn. U presudi je obrazloženo kako su prilikom odmjeravanja visine kazne uzete u obzir okrivljenikove imovinske prilike te da se i ovako izrečenom novčanom kaznom može postići svrha kažnjavanja.

61 Ovakav primjer možemo pronaći u postupku u kojemu se okrivljenica se tereti da u razdoblju od dvije godine učestalo uznemiravala susjede na temelju razlike u nacionalnom podrijetlu, čime je povrijedila njihovo dostojanstvo, verbalno ih vrijeđajući na izrazito neugodan način tako da ih je sa svoga balkona ili iz vrta nazivala riječima “Bosančine, Talibančine, Muslimančine, odite tamo od kuda ste i došli”, a mlt. sinu susjeda obračala se riječima “Bosančić, Talibančić, gle vidi nam naraštaja” koje je uvrede ponavljala konstantno kada bi se netko od obitelji nalazio u vrtu, na terasi ili balkonu kuće. Okrivljenici je izrečena novčana kazna u visini od 5.000,00 kn.

4 Kazneni postupci vezani uz diskriminaciju

4.1 RAZMATRANA KAZNENA DJELA I BROJČANI POKAZATELJI

Kaznenim zakonom iz 2011. godine⁶² su kao kaznena djela vezana uz diskriminaciju regulirana djela mučenje i drugo okrutno i neljudsko ili ponižavajuće postupanje ili kažnjavanje, povreda ravnopravnosti građana, povreda slobode izražavanja nacionalne pripadnosti, spolno uznemiravanje, javno poticanje na nasilje i mržnju.

Nesumnjivo su i kazneni postupci koji se vode zbog zločina iz mržnje također kazneni postupci vezani uz diskriminaciju, međutim oni nisu bili u fokusu izrade ove analize. Jedan od razloga je i taj što su, za razliku od gore navedenih specifičnih kaznenih djela, zločini iz mržnje različita kaznena djela počinjena zbog rasne pripadnosti, boje kože, vjeroispovijesti, nacionalnog ili etničkog podrijetla, invaliditeta, spola, spolnog opredjeljenja ili rodnog identiteta druge osobe, odnosno znatno heterogenija skupina djela, koja u zločine iz mržnje ujedinjuje mržnjom motivirano postupanje, a koje se u kaznenom postupku uzima kao otegotna okolnost.⁶³ Također, kazneni postupci vezani uz diskriminaciju su i kazneni postupci koji se vode zbog nasilja nad ženama kao rodno uvjetovanog nasilja, uključujući one koji se odnose na nasilje u obitelji, no zbog specifičnosti ove materije, oni nisu bili u fokusu ove analize. Stoga se daljnji tekst odnosi na gore nabrojana kaznena djela, uz izuzetak dijela o sankcijama gdje se u konkretnom primjeru sudske odluke spominju i zločini iz mržnje.

Unatoč jasnim zakonodavnim okvirima kaznenih djela vezanih uz diskriminaciju, kada broj ovih postupaka uspoređujemo s ostalim postupcima u vezi diskriminacije, vidljivo je kako je najmanje kaznenih. Tako je 2014. godine vođeno 19 kaznenih postupaka vezanih uz diskriminaciju od kojih je čak 16 preneseno iz prethodnih godina te je kroz godinu riješen svega jedan postupak i to “na drugi način”⁶⁴. Naredne godine vođen je još manji broj kaznenih postupaka, odnosno njih svega 12, od kojih su tek dva započela te godine dok je ostatak prenesen iz prethodnih godina. Iste godine su završena tri postupka i to dva osuđujućom presudom i jedan na drugi način.

62 Narodne novine br. 125/11.

63 Mržnjom motivirano postupanje predstavlja otegotnu okolnost, osim kada je kod pojedinih djela izričito propisano teže kažnjavanje.

64 Sukladno statističkim podatcima Ministarstva pravosuđa, način rješavanja kaznenih postupaka vezanih uz diskriminaciju se označava “osuđujućom presudom”, “oslobađajućom presudom” i “na drugi način”.

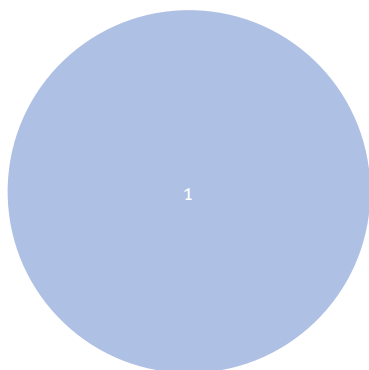
U 2016. godini je došlo do blagog porasta broja kaznenih postupaka te ih je vođeno ukupno 14, od kojih su tri riješena i to s osuđujućim presudama.

Postupci najčešće traju preko 12 mjeseci, zbog čega se redovno prenose u naredne godine, a gledano na godišnjoj razini, započinje se vrlo mali broj novih kaznenih postupaka. Iako je riječ o skromnom broju, najviše ih završava osuđujućim sudskim presudama pri čemu se okrivljenici najčešće osuđuju na kaznu zatvora uz izricanje uvjetne osude.

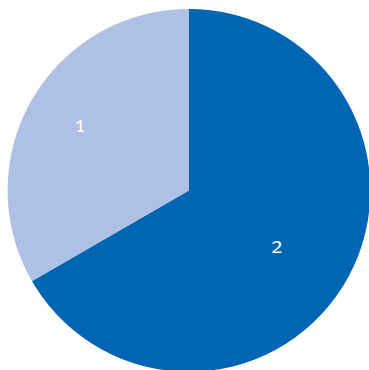
Slijedom statističkih podataka o kaznenim postupcima vezanim uz diskriminaciju može se zaključiti kako je riječ o pravnom području pred kojim tek predstoji glavni procesa formiranja sudske prakse. Pri tome je vjerojatnije da niske brojke vođenih kaznenih postupaka ne ukazuju na odsustvo ove vrste kaznenih djela u društvu, već na njihovo nedostavno identificiranje i procesuiranje okrivljenika.

GRAFIČKI PRIKAZ 3. Načini rješavanja u kaznenim postupcima u 2014., 2015. i 2016. godini

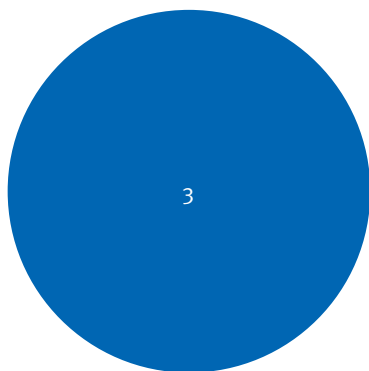
KAZNENI POSTUPCI

2014.

- osuđujuća presuda 0
- oslobađajuća presuda 0
- riješeno na drugi način 1

2015.

- osuđujuća presuda 2
- oslobađajuća presuda 0
- riješeno na drugi način 1

2016.

- osuđujuća presuda 3
- oslobađajuća presuda 0
- riješeno na drugi način 0

Prema podacima Ministarstva pravosuđa najveći broj kaznenih djela vezanih uz diskriminaciju odnosi se na kazneno djelo javnog poticanja na nasilje i mržnju, koje djelo inkriminira govor mržnje⁶⁵. Pri tome sudovi vode računa da je riječ o kaznenom djelu kažnjivom bez obzira na način poticanja na nasilje i mržnju, ali kod kojega nije dovoljno iskazati nesnošljivost, već i pozivati na mržnju i nasilje. Dakle, nije dovoljno utvrditi da je okrivljenik samo iznosio svoje stavove nego mora biti zadovoljen i subjektivni element kaznenog djela, odnosno namjera okrivljenika da potiče druge na mržnju i nasilje⁶⁶.

Upravo izostanak doložnog postupanja okrivljenika i pozivanja na nasilje i mržnju bio je razlogom nekih oslobađajućih kaznenih odluka i to bez obzira što je utvrđeno nespornim iznošenje netrpeljivosti prema oštećeniku, kao nositelju određene diskriminacijske osnove⁶⁷.

65 Obveza inkriminacije govora mržnje predmetom je Okvirne odluke 2008/91/JHA o suzbijanju određenih oblika i načina izražavanja rasizma i ksenofobije putem kaznenog prava, od 28. studenog 2008. godine.

66 Općinski kazneni sud u Zagrebu je u presudi posl. broj KO-1328/13, od 3. prosinca 2013. godine pojasnio elemente kaznenog djela iz čl. 325.st.1. Kaznenog zakona navodeći sljedeće: "S obzirom da je kod ovog kaznenog djela sama radnja poticanja dignuta na rang radnje počinjenja djela, potrebno je konstatirati, kako to navodi pravna praksa i teorija da se mora raditi o javnom poticanju drugih (apstraktno adresiranih) osoba na način da ih poziva, ohrabruje, nagovara, upućuje; da im se obećava nagradu, ukazuje na povoljnu priliku, upućuje zapovijed, želju, molbu ili na drugi način učvršćuje u njih odluku, da prema pripadniku neke skupine ili prema pojedincu kao njenom članu, primijeni nasilje ili izrazi mržnju, bolesno neprijateljstvo, ultimativnu odbojnost spram skupine ili njenog člana." (Općinski kazneni sud u Zagrebu, predmet posl. broj KO-1328/13)

67 Općinski kazneni sud u Zagrebu, posl. broj KO-1328/13, Županijski sud u Zagrebu posl. broj KŽ-128/2014.

4.2 OSNOVNE ZNAČAJKE I KONTEKST

Različiti su motivi kaznenih djela vezanih uz diskriminaciju. Sukladno statističkim podacima, najzastupljenije diskriminacijske osnove po Kaznenom zakonu jesu jezik, nacionalno podrijetlo, rasa i etnička pripadnost, spol, spolna orijentacija, društveni položaj te socijalno podrijetlo.⁶⁸

Kao što je obrazloženo u prethodnom poglavlju, jedna od bitnih značajki kaznenih postupaka vezanih uz diskriminaciju jest njihov mali broj. Međutim, s obzirom na visok broj antidiskriminacijskih prekršajnih postupaka te prisutan govor mržnje u medijima, kao i na društvenim mrežama, za pretpostaviti je kako određeni broj počinitelja kaznenih djela niti nije procesuiran, odnosno moguće je da su procesuirani u prekršajnim, umjesto u kaznenim postupcima. Ovo se može prikazati kroz slijedeća dva slučaja koja su činjenično slična u pogledu sadržaja mrzilačke poruke kojom pozivaju na nasilje, ali su počinitelji procesuirani u različitim postupcima.

Prvi slučaj odnosi se na okrivljenika koji je na Internet portalu Index.hr, na članak naslova “Hoće li gay brakovi uskoro biti legalni u čitavoj Europi”, objavio komentar “Gamad pederska sve potamanit kao žohare ih treba”. Protiv okrivljenika je pokrenut kazneni postupak, proglašen je krivim za kazneno djelo iz čl. 325. kz-a te mu je određena kazna zatvora u trajanju od jednog mjeseca, godinu dana uvjetno. S druge strane, u slučaju okrivljenika koji je za vrijeme javnog okupljanja na Povorci ponosa, u javnosti više puta uzvikivao “Sve pedere treba ubiti!”, protiv istoga je pokrenut prekršajni postupak te je osuđen zbog uznemiravanja temeljem čl. 25. zsp-a. Okrivljeniku je izrečena novčana kazna u visini od 3.000,00 kn, odnosno ispod zakonskog minimuma.

Vidljivo je kako je razlika između navedenih slučajeva u tome što je prvi počinjen posredstvom Interneta, a drugi uživo, no upitno je, je li to dovoljna osnova za različito procesuiranje okrivljenika. S jedne strane, moglo bi se argumentirati kako je

68 U 2016. godini vođeno je šest kaznenih postupaka gdje je diskriminacijska osnova bila jezik, tri postupka gdje je diskriminacijska osnova bila spolna orijentacija, dva postupka gdje je diskriminacijska osnova bila nacionalno podrijetlo, dva postupka gdje je diskriminacijska osnova bila rasa i etnicitet ili boja kože te jedan postupak gdje je diskriminacijska osnova bila socijalno podrijetlo. U 2015. godini vođeno je sedam kaznenih postupaka zbog diskriminacije temeljem jezika, dva postupka zbog diskriminacije temeljem nacionalnog podrijetla te jedan zbog rase, etniciteta i boje kože. U 2014. godini vođeno je deset postupaka gdje je diskriminacijska osnova bila rasa, etnicitet ili boja kože, četiri postupka gdje je diskriminacijska osnova bila nacionalno podrijetlo, dva spol te po jedan postupak gdje je diskriminacijska osnova bila spolna orijentacija, rođenje te društveni položaj.

slanje poruka putem Interneta imalo veći doseg, odnosno moglo je doprijeti do daleko većeg broja žrtava pa je u takvom slučaju trebalo pokrenuti kazneni postupak. Međutim, također se može argumentirati kako iz perspektive konkretnih žrtava, izvikivanje mrzilačkih poruka koje pozivaju na nasilje, ako su izrečene u njihovoj direktnoj fizičkoj prisutnosti, izaziva veći osjećaj straha. Naknadno tumačenje razloga o pokretanju prekršajnog ili pak kaznenog postupka kod upotrebe gotovo iste izjave moglo bi se dakle naći u dalekosežnijim učincima govora mržnje kada je počinjen putem Interneta (no, to je istovremeno u suprotnosti s prirodom ovog kaznenog djela kod kojeg nije presudan način javnog poticanja na nasilje i mržnju).

Međutim, da ova logika ne informira praksu pokazuje treći slučaj u kojemu je okrivljenik na društvenoj mreži napisao: “Koje debilčine mater im jebem drotovsku...Mamu im jebem korumpiranu hrpa govana, trebamo se skupit maske na glavu uzet palice i napravit im sačekušu...Prebiti ćemo mi njih...Koji su to pederčine tuku maloljetnike, pička im materina bolje neka odu na krafne...Hrpa govanaaaa!Hrpa govanaaa! Puna kompleksa smeća drotovska sramota hrvatskaaa!...Hrpa govanaaaaa neškolovanaaaaa!...Hrvatska policija mito i korupcija...Da se zarati kupijo bi snajper i gađo drotove. Bullet in the head....A.C.A.B....UBIIII! DROTOVEEE! UBIIII!DROTOVEEE!!!”. Za navedeno djelo okrivljenik je prekršajno procesuiran te mu je izrečena novčana kazna u visini od 5.000,00 kn, iako je riječ o djelu počinjenom putem Interneta.

Slijedom navedenih primjera, daljnji angažman na ujednačavanju sudske prakse u području kaznenih djela, ali i prekršaja vezanih uz diskriminaciju, doprinijet će kako boljoj pravnoj sigurnosti tako i učinkovitijoj prevenciji.

Nadalje, analizom raspoloživih sudskih odluka te praćenjem medija, jednako kao i kod prekršaja, uočeno je da su kaznena djela vezana uz diskriminaciju često povezana s aktualnim društveno političkim temama. Tako je primjerice, neposredno prije ili nakon održavanja Povorke ponosa te društvenih događaja vezanih uz prava osoba istospolne orijentacije, češće pozivanje na nasilje i mržnju zbog nečije spolne orijentacije. Pri tome počinitelji nerijetko koriste društvene mreže, čime njihove izjave postaju dostupne većem broju građana, a negativni učinci njihovih postupaka dalekosežniji⁶⁹. Osim

69 Jedan od primjera kaznenih djela poticanja na nasilje i mržnju temeljem spolne orijentacije te putem društvenih mreža, nalazimo u okrivljeniku koji je na Facebook stranici napisao “Ubij, zakolji da peder ne postoji! Oj Hitleru, ustani samo na pet minuta i riješi gorući problem na Zemlji s pederčinama! Crnčuge ne diraj jer ćemo njih vratiti na drvo i dati im banane!”. Okrivljenik se na navode optužnice očitovao da je bila riječ o šali, a ne njegovoj stvarnoj namjeri da poziva na nasilje i mržnju. Međutim, sud ga je proglasio krivim za kazneno djelo javnog poticanja na nasilje i mržnju radi boje kože i spolne orijentacije te mu je odredio kaznu zatvora u trajanju 8 mjeseci uz primjenu uvjetne osude u trajanju od dvije godine.

putem pozivanja na nasilje i mržnju, osobe istospolne orijentacije nerijetko su žrtve i drugih vrsta kaznenih djela vezanih uz diskriminaciju koja uključuju znatnu dozu fizičkog nasilja⁷⁹. Inače, upravo u slučajevima ovakve zloupotrebe društvenih mreža, počinitelji su nerijetko mlađe osobe, što ukazuje na nužnost njihove edukacije o diskriminaciji i pravnim posljedicama diskriminatornog postupanja.

Nadalje, nastavno na kaznena djela temeljem nacionalnog podrijetla, zapaženo je da su češće žrtve pripadnici srpske nacionalne manjine. Pri tome su netrpeljivost i pozivanje na nasilje i mržnju iskazivani na razne načine, od govora mržnje na društvenim mrežama do fizičkih napada.

Slijedom navedenih primjera prekršajnih i kaznenih presuda koje se odnose na djela počinjena putem društvenih mreža, odnosno korištenjem Interneta, zaključuje se kako okrivljenici često nisu svjesni zakonskih posljedica svojih aktivnosti na Internetu. Laka dostupnost suvremene tehnologije koja omogućuje brzu i neposrednu komunikaciju, ali i nepoznavanje zakonske regulative, svakako doprinose činjenju ove vrste prekršaja, odnosno kaznenih djela. U ovom kontekstu zabrinjava utjecaj aktualnih društveno političkih događaja na dinamiku prekršaja i kaznenih djela uvjetovanih određenim diskriminacijskim osnovama, ukazujući na značaj medijski odgovornog istupanja relevantnih dionika prilikom izvještavanja i diskusije o takvim događajima.

4.3 NEKA POSEBNA PITANJA

4.3.1 SANKCIJE ZA POČINITELJE KAZNENIH DJELA

Prilikom sankcioniranja počinitelja kaznenih djela vezanih uz diskriminaciju, istima se najčešće određuje kazna zatvora uz izricanje uvjetne osude. Pri tome se kao olakotne okolnosti cijene priznanje počinjenja kaznenog djela, držanje pred sudom, kajanje, obećanje okrivljenika da neće činiti kaznena djela u budućnosti, imovno

79 Primjerice, slučaj dvojice okrivljenika koji su, zbog netrpeljivosti prema osobama istospolne orijentacije, verbalno i fizički napali oštećene na javnome mjestu, pri čemu jedan od okrivljenika udario jednog od oštećenika palicom po glavi, govoreći mu “pederu, pederčine, ubij pедера”, dok je drugi okrivljenik prišao drugom oštećeniku s leđa i udario ga palicom po glavi, nakon čega je ovaj pao na tlo te je razbijenom pivskom bocom razrezan po licu, prsnom košu, trbuhu i desnoj ruci, pri čemu je zadobio rasjekotine različitih duljina. Okrivljenici su procesuirani za kazneno djelo protiv javnog reda nasilničkim ponašanjem počinjeno zbog mržnje prema osobama zbog njihove spolne orijentacije, kažnjivo po čl. 331.st.1. s čl. 89 st. 36. Kaznenog zakona.

stanje i dob okrivljenika, uzdržavanje drugih osoba, sudioništvo u Domovinskom ratu i slično⁷¹.

Kao otegotna okolnost se, jednako kao i u prekršajnim postupcima, najčešće cijeni prethodna osuđivanost okrivljenika. Međutim, nije zapaženo da bi na odmjeravanje kazne utjecao način počinjena kaznenog djela, odnosno primjerice kod kaznenog djela iz čl. 325. Kaznenog zakona, okolnost poticanja na nasilje i mržnju putem Interneta i time dostupnost djela većem broju osoba, odnosno većem broju potencijalnih žrtava, kao niti pobude okrivljenika za počinjenje djela.

Nastavno na kajanje okrivljenika i/ili obećanje suzdržavanja od takvog postupanja u budućnosti, obzirom na prirodu ovih kaznenih djela, koja su najčešće uvjetovana mržnjom prema određenoj skupini građana zbog neke njihove osobine, postavlja se pitanje adekvatnog načina primjene ovih kriterija na smanjenje sankcije. Za pretpostaviti je da motiv za zločine iz mržnje, kao plod netrpeljivosti prema nekoj skupini građana, najčešće egzistira kod okrivljenika kroz dulji vremenski period. Stoga je upitno koliko je jednokratno iskazano kajanje ili obećanje suzdržavanja od sličnih postupaka u budućnosti, svaki puta zaista i vjerodostojno. Nesporno je da će u slučaju ponavljanja kaznenog djela, okrivljenik slijedeći puta biti strože sankcioniran, bez obzira koja obećanja je dao u prethodno provedenom kaznenom postupku. Međutim cilj prevencije jest da se već prvim sankcioniranjem okrivljenika utječe na njegovo daljnje postupanje i suzdržavane od ponavljanja djela⁷².

71 Primjerice, u slučaju okrivljenika koji je na svojoj Facebook stranici objavio fotografiju na kojoj nosi crnu kapu s ustaškim znakovljem i fotografiju majice crne boje s ustaškim znakovljem i natpisom "Oj Srbije vadit ću ti crijeva", isti se na navode optužnice očitovao da se smatra krivim te mu je izrečena kazna zatvora u trajanju 6 mjeseci uz primjenu uvjetne osude u trajanju od jedne godine. Prilikom odmjeravanja sankcije, kao olakotne okolnosti uzete su priznanje počinjenja kaznenog djela, okrivljenikovo primjereno držanje pred sudom, roditeljstvo nad dvoje maloljetne djece, sudioništvo u Domovinskom ratu te iskazano kajanje radi počinjenja djela.

72 Primjer dvojice okrivljenika koji na napali osobe homoseksualne orijentacije te su procesuirani za kazneno djelo protiv javnog reda nasilničkim ponašanjem počinjeno zbog mržnje prema osobama zbog njihove spolne orijentacije, kažnjivo po čl. 331.st.1. s čl. 89 st. 36. Kaznenog zakona. Okrivljenici su prvostupanjskom presudom kažnjeni kaznom zatvora u trajanju od šest mjeseci koja kazna je zamijenjena radom za opće dobro na slobodi u trajanju od 60 dana, odnosno kaznom zatvora u trajanju od šest mjeseci uz uvjetnu osudu ako u vrijeme od tri godine ne počine novo kazneno djelo. Međutim, s obzirom na okolnosti počinjenja kaznenog djela, drugostupanjski sud je ocijenio kaznu preblagom te je preinačio odluku o sankcijama osuđujući okrivljenike svakog na kaznu zatvora u trajanju od šest mjeseci.

Na sucima je složena zadaća individualizirane primjene navedenih olakotnih okolnosti i njihova procjena vjerodostojnosti okrivljenikovih obećanja⁷³. Još uvijek relativno oskudna sudska praksa u ovoj vrsti kaznenih postupaka ne daje nam adekvatne podatke o učincima specijalne i generalne prevencije do sada izrečenih sankcija. Formiranje sudske prakse te identificiranje pozitivnih i negativnih posebnosti određenih vrsta postupaka jest dugotrajan proces koji iziskuje vrijeme i dovoljan broj predmeta. Budući da je broj kaznenih postupaka vezanih uz diskriminaciju najniži, formiranje ove sudske prakse još uvijek ne prati građanske i prekršajne postupke. Međutim, već okolnost znatno manjeg broja ove vrste postupaka ukazuje na potrebu edukaciju svih pravosudnih dionika uključenih u postupak, poglavito kako bi se ova kaznena djela identificirala, a zatim njihovi počinitelji adekvatno sankcionirali.

73 Primjer okrivljenika koji je kao sudionik prosvjeda "Za hrvatski Vukovar – ne ćirilici", ušao u lokalni ugostiteljski objekt gdje je zbog netrpeljivosti prema pripadnicima srpske nacionalne manjine, gosta objekta koji je sjedio za stolom fizički napao zbog čega je oštećenik zadobio tjelesne ozljede. Okrivljenik je priznao navode iz optužnice te je proglašen krivim za kazneno djelo protiv života i tijela – tjelesnu ozljedu (čl. 117.st.1. i 2. KZ-a), u svezi čl.87.st.21. KZ-a (zločin iz mržnje) i određena mu je kazna zatvora u trajanju jedne godine uz izricanje uvjetne osude u trajanju od dvije godine. Prilikom izricanja kazne, kao olakotne okolnosti sud je cijeno okrivljenikovo priznanje počinjenja kaznenog djela, iskreno kajanje radi počinjenja djela, mladost počinitelja, obećanje da više neće činiti kaznena djela te dosadašnju neosuđivanost, dok nije pronašao otegotnih okolnosti.

5 Upravnosudski predmeti vezani uz diskriminaciju

Upravni sporovi rijetko se povezuju s diskriminacijom te se upravni sudovi, čija uloga je nadzor zakonitosti postupanja tijela državne uprave i po njemu donesenog upravnog akta, uglavnom ne smatraju sudovima koji će odlučivati o diskriminatornom postupanju prema građanima. Međutim, obzirom na vrlo široku paletu prava građana koja mogu biti predmetom upravnog postupka, nesumnjivo je kako tijekom postupanja tijela državne uprave može doći do diskriminacije, bilo zbog pogrešne primjene propisa ili zbog diskriminatornih učinaka propisa koji se primjenjuju na konkretnog tužitelja.

Nakon što je institucija pučke pravobraniteljice u svojim godišnjim izvješćima o stanju ljudskih prava, počela analizirati pravosudne predmete vezane uz diskriminaciju, kroz presude dostavljane od strane upravnih sudova mogle su se sagledati osnovne specifičnosti upravnih sporova u kojima se tužitelji pozivaju na diskriminaciju. Pri tome, u odnosu na ukupan broj upravnih sporova, diskriminacija kao argument nezakonitosti pobijanog upravnog akta nije često isticana. U slučajevima kada se takav argument ističe, nerijetko je riječ o paušalnim navodima, bez identificiranja diskriminacijske osnove ili s navođenjem osnove koja nije taksativno navedena u članku 1. ZSD-a te bez značajnijih dokaza u prilog tvrdnjama o diskriminaciji.

U ranijim upravnim sporovima, s početka primjene ZSD-a, tužitelji su argumente o diskriminaciji uglavnom isticali tek kao jedan od (sporednih) razloga nezakonitosti pobijanog upravnog akta, a vrlo rijetko kao primarni argument njegove nezakonitosti. Osim toga, iz argumentacije dijela tužitelja može se pretpostaviti njihovo skromnije znanje iz područja diskriminacije i kriterija za njezino utvrđenje što je zasigurno utjecalo na kvalitetu njihove argumentacije. Nastavno na takve argumente, niti obrazloženja upravnog suda nisu značajnije ulazila u područje diskriminacije.

Međutim, tijekom godina zapaža se pozitivna promjena kako u odnosu na elaboriranje tvrdnji tužitelja o diskriminaciji tako i u odnosu na postupanje upravnih sudova povodom takvih argumenata. Tako se sudovi u svojim recentnijim odlukama detaljnije očituju na navode tužitelja o diskriminaciji, pojašnjavajući razloge njihove (ne) osnovanosti te educirajući stranke upravnog spora o zakonskim pretpostavkama za utvrđenje diskriminacije.

Nadalje, unatoč prilično blagom angažmanu tužitelja kada je u pitanju diskriminacija u upravnom postupku, postoje izuzetci koji pokazuju da diskriminacija može predstavljati ključan argument tužbenog zahtjeva u upravnom sporu. Najčešće je

riječ o sporovima u kojima se dovodi u pitanje valjana primjena propisa od strane tijela državne uprave prilikom donošenja upravnog akta, odnosno izostanak primjene generalnih propisa kojima se jamči pravo na jednako postupanje te koji sporovi imaju učinke ne samo na konkretnog tužitelja već su od šireg društvenog interesa.

Tako su se pred upravnim sudom našli i tužbeni zahtjevi koji ukazuju na nedosljednosti u zakonskoj regulaciji bračne i izvanbračne zajednice u Republici Hrvatskoj kroz regulaciju oporezivanja imovine koju je naslijedio izvanbračni drug. Riječ je o temi kojom se već dulje vrijeme bavi institucija pravobraniteljice za ravnopravnost spolova, ukazujući na obvezu izjednačavanja bračne i izvanbračne zajednice u području poreznih obveza prilikom nasljeđivanja imovine iza bračnog/izvanbračnog druga. U tom kontekstu je u upravnom sporu pobijano rješenje kojim se tužiteljici nameće plaćanje poreza na promet nekretnina naslijeđenih iza izvanbračnog druga te se isticalo kako izvanbračni drug ostvaruje pravo na oslobođenje od plaćanja poreza na promet nekretnina obzirom da Obiteljski zakon i Zakon o nasljeđivanju kao specijalni zakoni, izjednačuju bračnog i izvanbračnog druga.

Međutim, sud je zaključio kako iako je točno da se brak i pravni odnosi u braku, odnosno izvanbračnoj zajednici i obitelji uređuju zakonom, kao i da su bračna i izvanbračna zajednica izjednačene Obiteljskim zakonom i Zakonom o nasljeđivanju, odredbe tih zakona nisu primjenjive u stvarima utvrđivanja poreza na promet nekretnina, obzirom se tu kao *lex specialis* primjenjuje Zakon o porezu na promet nekretnina. Pri tome potonji Zakon ne propisuje da je izvanbračni drug izjednačen s bračnim drugom kao propisanim ovlaštenikom prava na oslobođenje od obveze plaćanja poreza na promet nekretnina zbog čega je tužbeni zahtjev ocijenjen neosnovanim.

Nadalje, kao još jedno pitanje šireg značaja koje se javilo u novijoj sudskoj praksi upravnih sudova jest propitivanje postupka primanja u hrvatsko državljanstvo te prethodne sigurnosne provjere, isticanjem argumenata vjerskog i etničkog profiliranja stranaca. Riječ je o iznimno kompleksnim pitanjima te ozbiljnim navodima o povredi prava tužitelja manipulacijom argumentima o opasnosti za nacionalnu sigurnost države. Iako su u takvim postupcima upravni sudovi prije odlučivanja o tužbenom zahtjevu napravili uvid u povjerljive podatke temeljem kojih je zaključeno o opravdanosti odbijanja zahtjeva za primanje u hrvatsko državljanstvo i dalje egzistira prigovor arbitrarnosti ove vrste upravnih postupaka i sigurnosnih provjera. Dakle, riječ je o tematici koja se ne odnosi samo na konkretan upravni spor, već se tiče i zakonodavnog okvira postupka primanja u hrvatsko državljanstvo i specifičnosti sigurnosnih provjera.

Unatoč širokom spektru pravnih pitanja o kojima se raspravlja u upravnim sporovima, a koji su predmetom ne samo nacionalnog već i prava Europske unije, nije zamijećeno da se u dosadašnjoj praksi predlagalo podnošenje ili da se podnosio zahtjev Sudu Europske Unije o tumačenju prava Europske unije niti da se tražila obnova spora jer je konačnom presudom Europskog suda za ljudska prava o povredi temeljenog ljudskog prava ili slobode odlučeno drugačije nego u upravnom sporu. Međutim, za pretpostaviti je kako je ovakav razvoj prakse pitanje vremena.

Zaključno, moguće je reći kako u većini upravnih sporova diskriminacija još uvijek ne zauzima značajno mjesto te uglavnom ostaje na općoj pravnoj informaciji o definiciji i kriterijima diskriminacije, upućenoj tužiteljima kroz obrazloženje sudske odluke. Zbog najčešćih paušalnih navoda o diskriminaciji, tužitelji propuštaju iskoristiti kapacitete upravnih sudova da odluče o elaboriranim i u dovoljnoj mjeri potkrijepljenim navodima o diskriminaciji u upravnom postupku, a uzimajući u obzir okolnost kako je riječ o sudovima pune jurisdikcije, ovlaštenima da sami riješe pravnu stvar, odnosno odluče o pravima, obvezama ili pravnim interesima stranaka. Međutim, budući da odluka upravnog suda ovisi o tome što je sadržano u upravnoj tužbi, na tužiteljima je elaborirano postavljanje tužbenih zahtjeva, kako u donosu na ostale razloge nezakonitosti pobijanih upravnih akata, tako i odnosu na njihove diskriminatorne učinke. U odnosu na one tužitelje koji su to učinili, ali su njihovi tužbeni zahtjevi ocijenjeni neosnovanim, njihovo eventualno daljnje korištenje raspoloživih pravnih instrumenata zasigurno će pridonijeti dinamici formiranja sudske prakse u području upravnih sporova.

6 Zaključna razmatranja

Iznesena analiza sudske prakse donosi niz zaključaka o karakteristikama pojedinih vrsta antidiskriminacijskih sudskih postupaka temeljem iščitavanja velikog broja sudskih odluka te statističkih podataka Ministarstva pravosuđa. U zaključnim razmatranjima ćemo napraviti još korak dalje, kako bismo dobili širu perspektivu te izdvojiti glavne zaključke analize u odnosu na pojedine vrste postupaka, ali i pokušati što je moguće više cjelovito sagledati sustav pravosudne zaštite od diskriminacije.

Ako govorimo o brojnosti vrsta postupaka koji se vode, primjećuje se veći broj građanskih i prekršajnih te znatno manji broj kaznenih postupaka (točan broj upravnosudskih predmeta u kojima su se tužitelji pozivali i na diskriminaciju nije nam poznat).

U pogledu građanskih postupaka, kao ključna karakteristika u vezi njihova pokretanja pokazuje se da je inicijativa isključivo na žrtvi diskriminacije, barem u slučaju diskriminacije pojedinaca. Prednost građanskih postupaka iz perspektive žrtve je da su upravo ovakvi postupci najpogodniji za novčanu satisfakciju. Druga velika prednost također gledano iz pozicije žrtve, ali i suzbijanja diskriminacije kao šireg cilja, je lakše dokazivanje diskriminacije posredstvom instituta prebacivanja tereta dokazivanja, budući da se ovo načelo primjenjuje upravo u građanskim, za razliku od prekršajnih ili kaznenih postupaka. Međutim, diskriminirana osoba prilikom odluke o pokretanju postupka često strahuje zbog viktimizacije od strane diskriminatora, a ponekad i zbog stigmatizacije sredine, istovremeno svjesna kako su postupci često dugotrajni, a što sigurno utječe na voljnost žrtve da uopće pokrene postupak. Vrlo često od odluke o postupku odvrataju i troškovi koje tužitelj mora snositi u slučaju gubitka spora.

Kada nije riječ o diskriminaciji pojedinaca, nego većeg broja žrtava, ZSD doduše omogućava podnošenje udružnih tužbi, međutim, nakon inicijalnog interesa nastupio je negativan trend u pogledu njihova podnošenja. Istovremeno, ZSD ne omogućava podnošenje tužbi u slučajevima diskriminacije pojedinaca udrugama ili pravobraniteljskim institucijama.

Ipak, kao što analiza pokazuje, u RH se bilježi razmjerno veliki broj građanskih antidiskriminacijskih postupaka u odnosu na ostale sudske postupke. Isto je u skladu s europskim trendovima i koncepcijom da bi žrtva diskriminacije morala imati pristup pravdi, dakle mogućnost dobivanja sudske zaštite i satisfakcije za pretrpljenu diskriminaciju u postupku u kojem je upravo on/a gospodar tog postupka. No, ovo

pretpostavlja da su potencijalne žrtve diskriminacije informirane i osnažene te u mogućnosti upustiti se u ovaj postupak uz potrebnu pravnu pomoć, što uključuje i dostupnost besplatne pravne pomoći.

Istovremeno, usporedba broja pokrenutih građanskih postupaka radi diskriminacije u Hrvatskoj (prema zadnjim dostupnim podacima u 2016. su pokrenuta ukupno 53 nova građanska postupka) sa, primjerice, brojem pritužbi na diskriminaciju koje zaprimaju pravobraniteljske institucije (u 2016. bilo je ukupno 975 novih pritužbi na diskriminaciju), dovodi do zaključka kako dio građana koji smatraju da su diskriminirani i ujedno su voljni upustiti se u borbu protiv te diskriminacije, nažalost iz različitih razloga, ipak ne pokreće ovdje razmatrane, građanske postupke. Jedan razlog vjerojatno je i činjenica kako su postupci pred pravobraniteljskim institucijama lakše dostupni, uključujući i stoga što su besplatni. No, značajne mane su im daleko slabija mogućnosti dokazivanja diskriminacije te što odluke pravobraniteljskih institucija nisu pravno obvezujuće niti ove institucije mogu odlučivati o sankcijama, odnosno omogućiti naknadu štete. Ipak, činjenica da im se građani obraćaju pokazuje kako dio diskriminiranih osoba ne pokreće postupke zbog naknade štete, nego zbog želje da diskriminacija prestane, ali i moralne satisfakcije kroz potvrđivanje diskriminatora kojeg prijavljuju kao prekršitelja Zakona. Pri tome dio pritužitelja koristi pravobraniteljske institucije kako bi provjerili je li riječ o diskriminaciji, ali i kako bi koristili njihove odluke za bolji uspjeh u sudskom postupku, koji katkad pokrenu nakon obraćanja institucijama pravobranitelja. Pozitivan zaključak je da su ovi postupci različiti, ali komplementarni.

Međutim, usporedba broja pokrenutih građanskih postupaka radi diskriminacije ili čak zbroja svih sudskih i svih pravobraniteljskih postupaka sa rezultatima istraživanja o pojavnosti diskriminacije u RH, pokazuje kako velika većina građana koji se smatraju diskriminiranima zapravo ne pokreće nikakve postupke. Naime, prije spomenuto Istraživanje o stavovima i razini svijesti o diskriminaciji i pojavnim oblicima diskriminacije (provedeno u okviru istog projekta u kojemu je izrađena ova analiza), pokazuje kako čak petina ispitanika smatra da su diskriminaciju doživjeli jednom ili više puta unatrag pet godina. Ako doista svaki peti građanin smatra da je bio diskriminiran, a tijekom godine se pokrene svega 50-ak građanskih postupaka, zaključak je kako građanskih postupaka, ali i onih pred pravobraniteljskim institucijama, ima mnogo manje nego pojava diskriminacije u društvu.

Razmatrajući pak građanske postupke koji se vode, kao izazov se pokazalo pitanje dokazivanja odnosno prebacivanja tereta dokazivanja. Tako je posebice problematično pitanje kada se smatra da je diskriminacija dokazana s vjerojatnošću, čime su ispunjeni uvjeti prebacivanja tereta dokazivanja na tuženika.

Dodatno se kao izazov pokazalo i trajanje građanskih postupaka, koje je u pravilu preko 12 mjeseci. Ovo je problematično utoliko što se time gubi osnovna svrha krovnim Zakonom propisane žurnosti postupanja, a koja je dvojaka – omogućiti zaštitu žrtvama te poslati poruku o nezakonitom postupanju. Dugotrajnost postupaka onemogućuje s jedne strane žrtve diskriminacije u dobivanju zaštite i satisfakcije na vrijeme. Također, gledano iz aspekta sustava zaštite od diskriminacije, dulje trajanje ovih postupaka problematično je zbog izostanka pravovremenog slanja poruke o nedozvoljenom postupanju tuženika. Ovaj učinak je dodatno potenciran u vremenu kada mediji sve brže prenose informacije, pa su građani informirani o diskriminatornom događaju, a sudska potvrda diskriminacije stiže tek za više godina. Problem je još veći u situacijama kada primjerice, niži sud ne utvrdi diskriminaciju što mediji poprate obavještavajući javnost kako događaj nije bio diskriminatoran, a tek naknadno temeljem odluke višeg suda diskriminacija bude utvrđena. Nažalost, drugostupanjska odluka nije uvijek jednako široko medijski popraćena, pa u javnosti ostane zapamćena samo ranija odluka koja govori u prilog dopuštenosti određenog postupanja. Iako je ovo pitanje izvještavanja o nepravomoćnim odlukama relevantno i za druga područja prava i pripada široj diskusiji oko medijskog praćenja sudovanja, budući da su diskriminacijski predmeti nerijetko zanimljivi javnosti (posebno kada je riječ o diskriminaciji poznatih ili pak od strane poznatih osoba), upravo se prenošenjem ovih odluka otvara mogućnost za pojašnjavanje što je dopušteno, a što je zabranjeno diskriminatorno ponašanje. Naravno, ovdje važnu ulogu igraju mediji, ali i nevladine organizacije te pravobraniteljske institucije.

Brojčani pokazatelji o građanskim postupcima govore kako je mali broj predmeta u kojima je usvojen tužbeni zahtjev, odnosno utvrđena diskriminacija. Odmah valja dodati kako uspješnost u parnici, to jest broj postupaka u kojima se tužbeni zahtjev usvaja, u velikoj mjeri ovisi o njegovoj kvaliteti i načinu na koji stranke i/ili njihovi punomoćnici pristupaju ovoj problematici te također stručnosti punomoćnika u ovom području. Tako se ponekad iz sudskih odluka može vidjeti kako tužbe ne sadrže niti najosnovnije elemente diskriminacijske konstrukcije, pa se tuži za diskriminaciju primjerice, bez isticanja osnove diskriminacije, a što onda naravno nužno vodi i neuspjehu u pokrenutom postupku.

I napokon, u pogledu naknade štete može se zaključiti kako su se iznosi dosuđivanih naknada u praksi stabilizirali, no i dalje ostaje pitanje jesu li dosuđivane naknade dovoljno visoke kako bi se postigla satisfakcija žrtve diskriminacije te ostvario preventivni učinak prema diskriminatoru, odnosno jesu li dovoljno visoke da ih se može smatrati odvraćajućima.

Broj prekršajnih postupaka slijedi broj građanskih, pri čemu ova analiza i u njoj prikazani brojčani pokazatelji obuhvaćaju ove vrste postupaka kada su povezani s diskriminacijom i pokrenuti temeljem ZSD-a, ali i Zakona o ravnopravnosti spolova, Zakona o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima te Zakona o prekršajima protiv javnog reda i mira. Relativno velik broj pokrenutih prekršajnih postupaka djelomično se može pripisati tome da, iako postoje drugi ovlaštenici, većinu ovih postupaka pokreće policija.

Motiviranost i ažurnost policije oko pokretanja prekršajnih postupaka je prije svega pozitivna, jer pokazuje volju države da građane zaštiti od diskriminacije. Nadalje, u slučaju vođenja postupka od strane policije, žrtve ne samo da ne snose troškove postupka, već su možebitno u manjoj mjeri izložene viktimizaciji nego kod, primjerice, građanskih postupaka. Uočeno je međutim, kako nemali broj ovih postupaka policija pokreće radi svoje zaštite od diskriminacije, točnije, zbog zaštite policijskih službenika od uznemiravanja temeljem njihova društvenog položaja. Uz uvažavanje poštivanja policijskih službenika kako bi isti mogli učinkovito obavljati svoje dužnosti, valjalo bi voditi računa da se (barem) jednako motivirano pokreću postupci u kojima su žrtve ostali građani. Ako se za pojave govora mržnje na društvenim mrežama, a koji ne dostiže razinu kaznene odgovornosti, od strane policije pokreću prekršajni postupci temeljem ZSD-a, onda bi bilo važno da se oni pokreću i za zaštitu građana od uznemiravanja temeljem primjerice, spola, etničke pripadnosti, spolne orijentacije ili vjere ili pak za spolno uznemiravanje (barem) u jednakoj mjeri kao za zaštitu policijskih službenika od uznemiravanja temeljem društvenog položaja.

Može se zaključiti da su prekršajni postupci vezani uz diskriminaciju ogledalo društvenih događanja u državi, pokazatelj međusobnih kritičnih odnosa pojedinih skupina građana te kontinuiranih i/ili prolaznih netrpeljivosti temeljem pojedinih diskriminacijskih osnova. Kroz navedene postupke također je razvidna povezanost različitih socioloških okolnosti s pojavama diskriminacije te nužnost edukacije djece i mladih kao i osvješćivanja građana o negativnim učincima diskriminatornog postupanja.

U praksi se pojavljuje nejasnoća kod odluke temeljem kojeg propisa bi se trebali voditi prekršajni postupci za koja ponašanja, odnosno da li temeljem odredaba ZSD-a, Zakona o ravnopravnosti spolova, Zakona o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima ili Zakona o prekršajima protiv javnog reda i mira. Kao što ova analiza pokazuje, jedan dio pokrenutih prekršajnih antidiskriminacijskih postupaka čine situacije koje najčešće ne predstavljaju diskriminaciju, poput vrijeđanja među članovima obitelji tijekom konflikta i često u alkoholiziranom stanju, bez cilja stvaranja neprijateljskog, ponižavajućeg ili uvredljivog okruženja zbog žrtvine vjere ili nacionalnosti koje se spominju u izrečenim uvredama.

Prekršajne postupke karakterizira veći postotak utvrđenja diskriminacije, odnosno osuđujućih presuda, no analiza je pokazala kako u ovim predmetima sudovi pak ponekad nedovoljno kritično propituju postojanje diskriminacije u smislu ZSD-a.

Kao izazov se kod prekršajnih postupaka pokazuje preblago sankcioniranje. Naime, praksa pokazuje raširenost primjene instituta ublažavanja kazne (na primjer zbog imovnog stanja prekršitelja, kajanja ili ranijeg nekažnjavanja), a što ne dovodi do odvratajućeg učinka ovakve sankcije. Uočava se i kako ponekad pritom potpuno izostaje obrazloženje takve odluke. Također, pri određivanju sankcija sudovi se više usmjeravaju na okrivljenike nego na žrtve diskriminacije, pa se tako kazne ublažavaju zbog okrivljenikova kajanja, a zanemaruju se učinci prekršaja na konkretnu žrtvu. Učinkovita preventivna svrha kažnjavanja ipak bi se bolje ostvarila kada bi sudovi u većoj mjeri uzeli u obzir okolnosti vezane uz samu žrtvu, naročito kod ponavljanja prekršaja od strane istog počinitelja na štetu istih žrtava.

Manji broj pokrenutih kaznenih postupaka povezanih s diskriminacijom može biti smatran pozitivnim pokazateljem, ukoliko naravno odražava stvarno stanje u društvu, koje karakterizira izostanak ili vrlo mali broj drastičnijih primjera diskriminacije. Međutim, već i statistički podaci o istovremeno prisutnom velikom broju prekršajnih postupaka, a vrlo malom broju kaznenih, pobuđuju sumnju da se ponekad u dvojbi pokreće prekršajni postupak, što je blaže i povoljnije za počinitelja, no vrlo često nije dovoljno odvratajuće za buduća počinjenja, niti je dovoljna zadovoljština za žrtvu.

Dodatno, u pogledu broja pokrenutih kaznenih postupaka valja uočiti kako svi oblici diskriminacije zabranjeni ZSD-om i za koje je moguće pokrenuti građanski postupak, nemaju svoju prateću prekršajnu odredbu u ovom Zakonu. ZSD kao prekršaje regulira oblike diskriminacije uznemiravanje i spolno uznemiravanje te dodatno i viktimizaciju, no prekršajne sankcije ne postoje za oblike izravna i neizravna diskriminacija, poticanje na diskriminaciju, propuštanje razumne prilagodbe i segregacija. Međutim, isto nije stoga što je riječ o blažim oblicima diskriminacije, nego stoga što za njih već postoji predviđena kaznenopravna sankcija. Dakle, željelo se unaprijed izbjeći preklapanje prekršaja s kaznenim djelima, poput kaznenog djela povrede ravnopravnosti građana. U ovom kontekstu je dodatno zabrinjavajuće da se za najteže oblike, primjerice, izravne diskriminacije, iznimno rijetko pokreću kazneni postupci (a ne pokreću se niti prekršajni, s obzirom da takva mogućnost nije niti predviđena).

Nadalje, kada govorimo o kaznenim postupcima, moguće je vidjeti kako su malobrojni te kako najčešće traju preko 12 mjeseci, zbog čega se prenose u naredne godine. Većina ovih postupaka završava osuđujućim presudama, no ipak valja napomenuti kako je najčešća vrsta kazna zatvora uz izricanje uvjetne osude.

I napokon, u pogledu upravnosudskih predmeta, nažalost nam nisu bili dostupni točni statistički podaci o predmetima u kojima su se tužitelji, između ostalog, pozivali na diskriminaciju. No, dostupna sudska praksa nam ipak pokazuje kako nedostaje motivacije i znanja tužitelja, koji se propuštaju pozvati na diskriminaciju, a čime ujedno propuštaju adekvatno koristiti kapacitete upravnih sudova. Prošlo je već dosta vremena od kada su upravni sudovi postali sudovi pune jurisdikcije, no očito je da se upravni sporovi i dalje rijetko povezuju s diskriminacijom kao postupanjem koje je dovelo do donošenja upravnog akta koji je predmetom pobijanja pred upravnim sudom.

Međutim, kao glavni zaključak, uz brojne izazove na čije je postojanje ukazala ova analiza sudske prakse, ipak se izdvaja trend porasta na činjenicama utemeljenih i dobro obrazloženih sudskih odluka u diskriminacijskim postupcima.

Pravomoćne sudske odluke u građanskim postupcima kojima se utvrđuje diskriminacija i dosuđuje naknada štete žrtvi, odnosno pravomoćne osuđujuće presude u prekršajnim i kaznenim postupcima povodom diskriminacije, nesumnjivo djeluju odvraćajuće u pogledu počinjenja diskriminacije od strane istog ili drugih subjekata, posebice kada o njima izvještavaju mediji. Nadalje, dobro obrazložene sudske odluke djeluju i edukativno, pri čemu analiza pokazuje kako ovakvih odluka ima sve više, a posebno se pri tome ističu odluke Vrhovnog suda Republike Hrvatske, koje donose obrazloženja pojedinih bitnih elemenata postupka te su stoga vrlo korisne i potrebne u ispravnoj i učinkovitoj provedbi antidiskriminacijskog prava kao i edukaciji sudionika sudskih postupaka.

Zaključno, riječ je o vrlo kompleksnoj pravnoj materiji, ali i području prava koje je u hrvatskom pravnom sustavu tek nedavno regulirano na ovaj način, pa su neki njegovi specifični koncepti (poput primjerice pojma neizravne diskriminacije ili instituta prebacivanja tereta dokazivanja) i dalje nedovoljno poznati. Pri tome su odredbe hrvatskog antidiskriminacijskog prava brojne i nalaze se u različitim propisima, čiji je odnos ponekad nejasan, dok su same odredbe ponekad zahtjevne za tumačenje, što sve sigurno stvara izazove za praktičare.

Istovremeno, diskriminacija je u hrvatskom pravnom sustavu uz nacionalno pravo zabranjena i pravom Europske unije te međunarodnim pravom. Razrada prelazi opseg ove analize nacionalne sudske prakse, no ukazujemo kako ovi pravni instrumenti mogu biti vrlo korisni praktičarima, u argumentiranju i tumačenju (primjerice značenja i opsega pojedinih diskriminacijskih osnova) te da povrh toga i pravno obvezuju.

Među brojnim dokumentima međunarodnog prava kojima se zabranjuje diskriminacija ovdje kao temeljne ističemo konvencije Ujedinjenih naroda koje zabranjuju

diskriminaciju (poput Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima, Međunarodnog pakta o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima, Međunarodne konvencije o uklanjanju svih oblika rasne diskriminacije, Konvencije o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena te Konvencije o pravima osoba s invaliditetom) i Vijeća Europe (prvenstveno kao ključan dokument Europsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, uz naravno na njoj utemeljenu praksu Europskog suda za ljudska prava, ali i Europsku socijalnu povelju).

Posebno je dakako važno i u pogledu svojih učinaka specifično pravo Europske unije, kako primarno pravo, uključujući Povelju o temeljnim pravima Europske unije, tako i antidiskriminacijske direktive kojima se zabranjuje diskriminacija u odnosu na spol, rasno ili etničko podrijetlo, dob, vjeru, invaliditet i spolnu orijentaciju, pri čemu je neizostavan dio ovog prava i praksa Suda Europske unije.

Međutim, tijekom čitanja sudskih odluka hrvatskih sudova primjećuje se vrlo rijetko pozivanje na odredbe međunarodnog ili Europskog prava, izuzev nešto češćeg spominjanja Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda kao i prakse Europskog suda za ljudska prava te u manjem broju slučajeva antidiskriminacijskih direktiva Europske unije i odluka Suda Europske unije.

S obzirom na sve navedeno, vidljiva je potreba nastavka edukacije svih sudionika sudskih postupaka vezanih uz diskriminaciju i to o nacionalnom antidiskriminacijskom pravu, ali i europskom te međunarodnom pravu na ovom području. Pri tome je važno da edukacije budu sustavne i kontinuirane jer spomenuta europskopravna i međunarodnopravna praksa stalno rastu pri čemu dolazi do novih tumačenja pa i razvoja novih koncepata, u ovom ionako kompleksnom području. Edukacija sudaca je vrlo važna, ali važna je i edukacija svih ostalih sudionika sudskih postupaka, poput primjerice odvjetnika, o čijem znanju ovisi kvaliteta postupka, budući da su građanski sudovi vezani tužbenim zahtjevima. Dodatno se uočava i potreba edukacije policijskih službenika koji pokreću prekršajne postupke, kao i potreba još tješnje suradnje između državnih odvjetnika i policije u pogledu pokretanja prekršajnih, odnosno kaznenih postupaka.

Međutim, važno je i osnaživanje žrtava diskriminacije da prijavljuju diskriminaciju i pokreću sudske postupke, kako bi pravosudni sustav mogao štiti od diskriminacije, a što nije moguće kada ostaje neprijavljena. Time bi se stvorili preduvjeti za podnošenje valjanih i jasno obrazloženih tužbenih zahtjeva i optužnih prijedloga i optužnica te za donošenje sudskih odluka utemeljenih na hrvatskom i europskom antidiskriminacijskom pravu, a u cilju zaštite i obeštećenja većeg broja žrtava diskriminacije i sankcioniranja njihovih diskriminatora te bolje prevencije buduće diskriminacije.

Popis korištenih izvora

STRUČNA LITERATURA

- Bukovac Puvača, M. “Deset godina nove koncepcije neimovinske štete”, *Zb. Prav. fak. Sveuč. Rij. (1991) V. 36 br. 1, (2015): 157-180*. Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci.
- Farkas, L. i Orlagh O’Farell. *Reversing the burden of proof: Practical dilemmas at the European and national level*. Luxemburg: Publications office of the European Union. 2015.
- Iordache R. i Iustina Ionescu. “Discrimination and its Sanctions – Symbolic vs. Effective Remedies in European Anti-discrimination Law”. *European Anti-Discrimination Law Review*, Issue 19 (2014): 11-24. European Commission.
- Poretti, P. “Antidiskriminacijsko zakonodavstvo i sudska praksa u RH”. *Zb. Prav. fak. Sveuč. Rij. (1991) V. 36 br. 2 (2015): 907-944*. Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci.
- Šimonović Einwalter, T. (ur). *Vodič uz Zakon o suzbijanju diskriminacije*. Zagreb: Ured za ljudska prava Vlade RH. 2009.
- Šimonović Einwalter, T. *Važnost Direktiva 2000/43/EZ i 2000/78/EZ te prakse Suda Europske unije za primjenu Zakona o suzbijanju diskriminacije*. Zagreb: Centar za nove inicijative. 2011.
- Tobler C. *Remedies and sanctions in EC non-discrimination law*, Luxemburg: Publications office of the European Communities. 2005.

PRAVNI IZVORI

- Ustav Republike Hrvatske (Narodne novine br. 56/90, 135/97, 8/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14)
- Ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina (Narodne novine br. 155/02, 47/10, 80/10, 80/10, 93/11)
- Kazneni zakon (Narodne novine br. 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17)
- Prekršajni zakon (Narodne novine br. 107/07, 39/13, 157/13, 110/15, 70/17)
- Zakon o istospolnim zajednicama (Narodne novine br. 116/03)
- Zakona o javnom okupljanju (Narodne novine br. 128/99, 90/05, 139/05, 150/05, 82/11, 78/12)
- Zakon o kaznenom postupku (Narodne novine br. 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17)
- Zakon o obveznim odnosima (Narodne novine br. 35/05, 41/08, 125/11, 78/15)
- Zakon o parničnom postupku (Narodne novine br. 53/91, 91/92, 58/93, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 02/07, 84/08, 123/08, 57/11, 148/11, 25/13, 89/14)

- Zakona o prekršajima protiv javnog reda i mira (Narodne novine br. 5/90, 30/90, 47/90, 39/94)
- Zakon o ravnopravnosti spolova (Narodne novine br. 82/08)
- Zakona o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima (Narodne novine br. 117/03, 71/06, 43/09, 34/11)
- Zakon o suzbijanju diskriminacije (Narodne novine br. 85/08, 112/12)
- Zakon o upravnim sporovima (Narodne novine br. 20/10, 143/12, 152/14, 94/16, 29/17)
- Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji (Narodne novine br. 70/17)

IZVJEŠĆA I DRUGO

- Izvješća pučkog pravobranitelja o stanju ljudskih prava 2009-2016. (<http://ombudsman.hr/hr/>)
- Izvješća pravobranitelja za osobe s invaliditetom 2010-2016. (<https://www.posi.hr/>)
- Izvješća pravobranitelja za ravnopravnost spolova 2010-2016. (<http://www.prs.hr/>)
- Istraživanje o stavovima i razini svijesti o diskriminaciji i pojavnim oblicima diskriminacije, 2016., Zagreb: Pučki pravobranitelj, dostupno na: <http://ombudsman.hr/hr/dis/publikacije/send/68-publikacije/1031-istrazivanje-o-stavovima-i-razini-svijesti-o-diskriminaciji-i-pojavnim-oblicima-diskriminacije-2016>
- Nacionalni plan za borbu protiv diskriminacije od 2017. do 2022. Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade RH, dostupno na: <https://prava.manjina.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti//Nacionalni%20plan%20za%20borbu%20protiv%20diskriminacije%20za%20razdoblje%20od%202017.%20do%202022..pdf>

Prilog – Statistički podatci o sudskim postupcima koje prikuplja Ministarstvo pravosuđa

PODATCI ZA 2009. GODINU ⁷⁴

GRAĐANSKI					
PRENESENO	POKRENUTO	PRAVOMOĆNO RIJEŠENO			NERIJEŠENO
-	2	USVOJEN TUŽBENI ZAHTJEV	ODBIJEN TUŽBENI ZAHTJEV	NA DRUGI NAČIN	1
		-	1	-	

KAZNENI					
PRENESENO	POKRENUTO	PRAVOMOĆNO RIJEŠENO			NERIJEŠENO
-	7	OSUĐUJUĆA PRESUDA	OSLOBAĐAJUĆA PRESUDA	NA DRUGI NAČIN	7
		-	-	-	

Nema podataka o prekršajnim postupcima za 2009. godinu.

74 Pojašnjenja: Podaci u tablicama prikazuju broj postupaka vođen na razini kalendarske godine. U stupcu “Preneseno” prikazan je broj neriješenih predmeta prenesenih iz prethodnog razdoblja. U stupcu “Pokrenuto” prikazuju se postupci pokrenuti u određenoj kalendarskoj godini. Stupac “Neriješeno” prikazuje broj neriješenih predmeta na kraju kalendarske godine.

PODATCI ZA 2010. GODINU

GRAĐANSKI					
PRENESENO	POKRENUTO	PRAVOMOĆNO RIJEŠENO			NERIJEŠENO
3	36	USVOJEN TUŽBENI ZAHTEJEV	ODBIJEN TUŽBENI ZAHTEJEV	NA DRUGI NAČIN	36
		-	1	2	

KAZNENI					
PRENESENO	POKRENUTO	PRAVOMOĆNO RIJEŠENO			NERIJEŠENO
7	7	OSUĐUJUĆA PRESUDA	OSLOBAĐAJUĆA PRESUDA	NA DRUGI NAČIN	12
		2	-	-	

PREKRŠAJNI					
PRENESENO	POKRENUTO	PRAVOMOĆNO RIJEŠENO			NERIJEŠENO
-	15	OSUĐUJUĆA PRESUDA	OSLOBAĐAJUĆA PRESUDA	NA DRUGI NAČIN	11
		2	2	-	

PODATCI ZA 2011. GODINU

GRADANSKI					
PRENESENO	POKRENUTO	PRAVOMOĆNO RIJEŠENO			NERIJEŠENO
36	29	USVOJEN TUŽBENI ZAHTEJEV	ODBIJEN TUŽBENI ZAHTEJEV	NA DRUGI NAČIN	52
		3	4	6	

KAZNENI					
PRENESENO	POKRENUTO	PRAVOMOĆNO RIJEŠENO			NERIJEŠENO
12	5	OSUĐUJUĆA PRESUDA	OSLOBAĐAJUĆA PRESUDA	NA DRUGI NAČIN	11
		6	-	-	

PREKRŠAJNI					
PRENESENO	POKRENUTO	PRAVOMOĆNO RIJEŠENO			NERIJEŠENO
11	47	OSUĐUJUĆA PRESUDA	OSLOBAĐAJUĆA PRESUDA	NA DRUGI NAČIN	32
		20	6	-	

PODATCI ZA 2012. GODINU

GRAĐANSKI					
PRENESENO	POKRENUTO	PRAVOMOĆNO RIJEŠENO			NERIJEŠENO
52	64	USVOJEN TUŽBENI ZAHTEJEV	ODBIJEN TUŽBENI ZAHTEJEV	NA DRUGI NAČIN	100
		1	3	12	

KAZNENI					
PRENESENO	POKRENUTO	PRAVOMOĆNO RIJEŠENO			NERIJEŠENO
11	5	OSUĐUJUĆA PRESUDA	OSLOBAĐAJUĆA PRESUDA	NA DRUGI NAČIN	12
		-	1	3	

PREKRŠAJNI					
PRENESENO	POKRENUTO	PRAVOMOĆNO RIJEŠENO			NERIJEŠENO
32	63	OSUĐUJUĆA PRESUDA	OSLOBAĐAJUĆA PRESUDA	NA DRUGI NAČIN	58
		26	7	4	

PODATCI ZA 2013. GODINU

GRAĐANSKI					
PRENESENO	POKRENUTO	PRAVOMOĆNO RIJEŠENO			NERIJEŠENO
100	52	USVOJEN TUŽBENI ZAHTEJEV	ODBIJEN TUŽBENI ZAHTEJEV	NA DRUGI NAČIN	123
		2	12	15	

KAZNENI					
PRENESENO	POKRENUTO	PRAVOMOĆNO RIJEŠENO			NERIJEŠENO
12	5	OSUĐUJUĆA PRESUDA	OSLOBAĐAJUĆA PRESUDA	NA DRUGI NAČIN	16
		1	-	-	

PREKRŠAJNI					
PRENESENO	POKRENUTO	PRAVOMOĆNO RIJEŠENO			NERIJEŠENO
58	56	OSUĐUJUĆA PRESUDA	OSLOBAĐAJUĆA PRESUDA	NA DRUGI NAČIN	59
		41	11	3	

PODATCI ZA 2014. GODINU

GRAĐANSKI					
PRENESENO	POKRENUTO	PRAVOMOĆNO RIJEŠENO			NERIJEŠENO
117	31	USVOJEN TUŽBENI ZAHTEJEV	ODBIJEN TUŽBENI ZAHTEJEV	NA DRUGI NAČIN	126
		-	13	9	

KAZNENI					
PRENESENO	POKRENUTO	PRAVOMOĆNO RIJEŠENO			NERIJEŠENO
16	3	OSUĐUJUĆA PRESUDA	OSLOBAĐAJUĆA PRESUDA	NA DRUGI NAČIN	18
		-	-	1	

PREKRŠAJNI					
PRENESENO	POKRENUTO	PRAVOMOĆNO RIJEŠENO			NERIJEŠENO
70	137	OSUĐUJUĆA PRESUDA	OSLOBAĐAJUĆA PRESUDA	NA DRUGI NAČIN	113
		71	9	14	

PODATCI ZA 2015. GODINU

GRAĐANSKI					
PRENESENO	POKRENUTO	PRAVOMOĆNO RIJEŠENO			NERIJEŠENO
126	93	USVOJEN TUŽBENI ZAHTEJEV	ODBIJEN TUŽBENI ZAHTEJEV	NA DRUGI NAČIN	146
		7	16	50	

KAZNENI					
PRENESENO	POKRENUTO	PRAVOMOĆNO RIJEŠENO			NERIJEŠENO
10	2	OSUĐUJUĆA PRESUDA	OSLOBAĐAJUĆA PRESUDA	NA DRUGI NAČIN	9
		2	-	1	

PREKRŠAJNI					
PRENESENO	POKRENUTO	PRAVOMOĆNO RIJEŠENO			NERIJEŠENO
83	125	OSUĐUJUĆA PRESUDA	OSLOBAĐAJUĆA PRESUDA	NA DRUGI NAČIN	127
		47	23	11	

PODATCI ZA 2016. GODINU

GRAĐANSKI					
PRENESENO	POKRENUTO	PRAVOMOĆNO RIJEŠENO			NERIJEŠENO
147	53	USVOJEN TUŽBENI ZAHTEJEV	ODBIJEN TUŽBENI ZAHTEJEV	NA DRUGI NAČIN	155
		1	23	21	

KAZNENI					
PRENESENO	POKRENUTO	PRAVOMOĆNO RIJEŠENO			NERIJEŠENO
8	6	OSUĐUJUĆA PRESUDA	OSLOBAĐAJUĆA PRESUDA	NA DRUGI NAČIN	11
		3	-	-	

PREKRŠAJNI					
PRENESENO	POKRENUTO	PRAVOMOĆNO RIJEŠENO			NERIJEŠENO
74	132	OSUĐUJUĆA PRESUDA	OSLOBAĐAJUĆA PRESUDA	NA DRUGI NAČIN	103
		56	34	15	

O autoricama

DIJANA KESONJA je diplomirala pravo na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Rijeci. Titulu magistre struke stekla je na istom fakultete magistriravši s temom “Govor mržnje u Republici Hrvatskoj i Europskoj uniji”.

Od 2003. godine radila je kao samostalna odvjetnica te je u tom periodu zastupala stranke također i u antidiskriminacijskim postupcima, a podnosila je i udružne tužbe. Od 2014. godine radi kao savjetnica pučkog pravobranitelja za pravne poslove i strateško parničenje u Uredu pučke pravobraniteljice.

TENA ŠIMONVIĆ EINWALTER diplomirala je na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, magistrirala europsko antidiskriminacijsko pravo i komparativno pravo ljudskih prava na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Oxfordu te magistrirala Međunarodne odnose na Fakultetu političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu s temom “Zabrana rasne i etničke diskriminacije u Europskoj uniji”. Dobitnica je Diplome Međunarodnog instituta za ljudska prava u Strasbourgu. Sudjelovala je u izradi Zakona o suzbijanju diskriminacije te njegovih izmjena i dopuna.

Nakon rada na pristupanju RH Europskoj uniji te bavljenja međunarodnim pravom, od 2008. zaposlena je u Uredu pučke pravobraniteljice, gdje je kao koordinatorica za područje suzbijanja diskriminacije sudjelovala u uspostavljanju mandata središnjeg tijela nadležnog za suzbijanje diskriminacije te provedbi svih aktivnosti vezanih za suzbijanje diskriminacije. U 2013. izabrana je za zamjenicu pučke pravobraniteljice gdje je odgovorna upravo za ovo područje. Ujedno je stručnjakinja za borbu protiv diskriminacije u Europskoj komisiji protiv rasizma i nesnošljivosti (ECRI) Vijeća Europe te je predsjedavajuća Europske mreže tijela za suzbijanje diskriminacije i promicanje jednakosti (Equinet).

This project is funded
by the Rights,
Equality & Citizenship
Programme of the
European Union

VLADA REPUBLIKE HRVATSKE
Ured za udruge

Ovaj projekt sufinancira
Ured za udruge Vlade
Republike Hrvatske